

Román od Karoliny Světlé
Slovanské besedy, sv. 11 a 12

Málokdy saháme za doby nynější po kníze zábavné, a stává-li se přece, musí to býti plod spisovatele, kteréhož zvláštní talent budí v nás očekávání, že podána jím nová perla do chudého ještě skvostu české literatury. Sáháme-li však po nějaké nové kníze z péra moderní naší spisovatelky Karoliny Světlé, děje se to mimo vše ještě také z přesvědčení, že netřeba našim, časovými dojmy rozechvěným nervům přílišného namáhání, aby se vpravily v klid k zažití poetického plodu se hodící, víme, že dovedla i otázek denních, myšlének časových dobře použítí, aniž by se stala pouhou spisovatelkou tendenční v běžném slova smyslu. Tendenci vyšší má Světlá ovšem a působí jí na šlechtění citu i ducha. Základem jejím je vždy vznešená některá myšlénka, vzrostlá z půdy skutečných společenských poměrů, poukazující však k ideálnímu cíli společenstva, provedená ostrou charakteristikou osob, pestrým skupením situací, ozářená růžovými červánky nově bujícího národního života. Takž v „Láska k básníkovi“, takž opět v „První Češka“.

Neváháme vysloviti, že První Češka jest nejzajímavější beletristickou knihou ze všech, které během posledních dvou let vyšly, vzdor tomu však, že bychom sobě přece v ní ledacos jinak přáli. Kdybychom chtěli román ten s románem Láska k básníkovi srovnati, řekli bychom, že má tento o něco více ostré charakteristiky, onen pak značně více poesie.

Světlá podala zde titulní hrdinkou svou figuru alegorickou, její První Češka jest český národ sám, probuzující se jeho sebevědomí. Kdybychom chtěli vypravovat obsah celého románu, vypravovat tak, jak sobě jej spisovatelka upravila, museli bychom i při nejstručnějším nástinu se vynasnažit, abychom napsali báseň. Není snad poetičtějšího předmětu nad znovu-

zrození se našeho národu. Světlá nemohla zvolit záchvatnějšího momentu, aby nám podala román skutečně český, a přitom přece všem moderním požadavkům hověcí. Přiznáváme se milerádi, že jsme také my, leckdy uchvácení rozechvěným citem, položili na okamžik knihu stranou, jakž se stává, chceme-li se pokochat v sladkobolném rozechvění, zatají-li se dech dojemně lyrickou myšlénkou. Vzpomínka na naše vzkříšení rovná se vzpomínce, jakouž mají děti na okamžik, ve kterém nevýslovně milovaná matka jejich dlouhé, nebezpečné choroby unikati počala. Směle můžeme o době oné užití slov biblických, že panovala tehdáž čirá tma a duch našeho národa že se vznášel nad propastí. Národní, vůbec všecken lepší cit nebyl tehdáž ještě oživen. Přirozená našemu lidu bohatost citu nedala tomuto sice ani v kruzích nejzkaženějších zcela zaniknouti, zřejměji vystoupil však jen zde onde u prostomyslného venkovana, jenž zdědil od praotcův svých vzpomínky nadšené, jenž neodvykl hledati rozkvět ducha svého v čítání starých spisů, v památkách dřevních, slavných dob. Venkovan taký, ponechán sám sobě, byl ovšem mnohdy citu v uhel rozpáleného, ducha až fantastického, a to zvláště tím, že i vzpomínka na ohromné převraty duševní v naší vlasti, že náboženství dodávalo myšlének vždy žhavějších. Ve třídách městských byl národní cit zcela s povrchu zmizel, a nepřirozenost ta zapudila i všecken jiný pocit přirozený, odkazujíc jej co věc směšnou, neslušnou v nejtajnější zákoutí soukromého života. Zde ovšem – vždyť lidské srdce nenechá sobě zabraňovati – rozkvetl často v milou, vonnou květinu; zvadla však zase, zůstavena sama sobě, živoříc o samotě, krníc znenáhla nedostatkem světla a tepla. Tento pokradmo vykvetající cit, osamotnělý, neuvědomělý, znenáhla pak otupělostí svou i ostatní duševní schopnosti umrtvující, zobraznila nám Karolina Světlá svou Jitkou.

Jitka pochází z bohaté rodiny schönbergovské. Schönbergové jsou nejbohatšími obchodníky pražskými, bohatství jejich budí velký přepych a velkou pýchu; rádi zapomínají, že nedaleký jeden předek jejich přišel do Prahy ještě bos a otrhán co prostý Čech Šembera, jemuž a jehož synům štěstí pak v ne-

obyčejné míře přálo. Rodina schönbergovská stydí se za svůj původ český a zapírají jej i ti členové její, kteří ani němčiny mocni nejsou. Mezi nimi panuje zvláštní zdřevěnělá etiketa, jejížto zjevy nám Světlá sice co nejjobratněji nakreslila, již bychom však ještě bohatěji rozvinutou rádi spatřovali. Peníze, pobožnůstkářství, zevnější lesk jsou hlavními odznaky Schönbergů. Děj se rozvíjí ku konci minulého století, kdy právě Bedřich Schönberg, lepší ostatních, byl hlavou rodiny. Nezkoušenosti jeho užila Gabriela, dcera podezřelého rodu, pravzor ženské bezcitnosti, ledovitosti a intrikantnosti, k tomu, aby se stala proti vůli ostatních příbuzných jeho manželkou. Gabriela porodila místo vykyženého syna, jímž chtěla nenáviděné rodině novou hlavu dát, dceru Jitku. V bezcitném srdci jejím vzbudí se strašná nenávist proti dítěti, nenáviděnému i od rodiny ostatní, a nenávist ta činí nyní i chladnost k manželovi zjevnější, jenž, nemoha návalu bolestných citů více odolat, střelnou ranou život svůj ukončí. Nad jeho mrtvolou děje se strašná scéna stran dědictví mezi Gabrielou a strýcem zesnulého; Gabriela zvítězí. Scéně té přítomná Jitka, milující otce svého nade vše, klesá v dlouhou nemoc. Gabriela má ďábelský plán; aby zůstala paní celého jmění, chce ducha Jitčina k blbosti umrtviti. Daří se jí pomocí oulíslosti její co nejlíp. Zajímavé jsou její intrigy, zajímavý duševní boj slabého dítěte, jeho povznášení se a opětné klesání. Nejpoetičtěji vyličen jest mocný dojem, jaký má na ně skladiště starého, dávno zmódy i užívání vyšlého domácího nářadí, budícího umrtvělou jeho fantasmii, vyvolávající nanovo uprchlý cit. První Češku sezná zajisté celé české obecnstvo, obmezíme se tedy na náčrt nejstručnější. Jitka nenalezající soustrasti u svých, přilne k otrhané, česky mluvící chudině, ovšem bez jasného vědomí příčin, pouze proto, že nešťastný a opovrhovaný hledá sobě rovných. Okolnosti té užije Gabriela dle svého způsobu a pošle děvče na osamělý statek, aby mezi nevzdělanými venkovany zcela zanikla. Zde však se stane změnou vůkolí, neodolatelnou mocí přírody, především ale rolníkem Vojtěchem, reprezentantem to výše naznačených uvědomělých venkovanů, velký převrat v myšlénkách a citech Jitčiných. Karolina Světlá, jindy muž-

ským povahám málo přející, postavila Vojtěcha na výši ideální. Výborně poštětilo se jí nápodobení květnaté, někdy až biblické mluvy, jaká někdy venkovanům našim ráz zvláštní originalnosti dává. Právě to ale ji zavedlo k přílišné všeobecnosti při vylíčení řeči Vojtěchovy, kterou tento Jitku v chrám českých dějin uvádí. Něco ostřejších fakt by co přídavek k horování tomu, ostatně velmi poetickému, neškodilo. Vojtěch dá citu Jitčinu nový směr, učiní z ní uvědomělou „první Češku“. Že láska mezi Jitkou a Vojtěchem sama sebou se zároveň vyvinula, nepotřebujeme sdělovati. Následuje nyní opět zajímavý boj rodinný, končící se naposled katastrofou tragickou a tím, že Jitka veřejně se k lásce a národnosti své přiznává. Tak daleko mohla Světlá jíti, ani o krok dále; byla by Jitku musila nadál vésti činem a snad se prohřešila proti historii národního našeho rozvinu.

Stručným vypravováním děje buď dramatu, buď románu prohřeší se obyčejně referent proti spisovateli, vinna je tím obyčejně obmezenost místa, a přiznáváme se milerádi ku hříchu podobnému, podotýkajíce, že Světlá dovedla sestaviti hojnost pikantních situací, že v románu jejím činí, jak již jednou praveno, zvláštní poměry kupeckoaristokratické rodiny pestrý rámec, že rozmanitých a ostře nakreslených povah je více než zapotřebí k románu objemu poměrně tak malého. Co vždy vytýkáme Světlé, ač to ovšem jest vadou řídkou, jest právě to plýtvání charaktery šťastně a důmyslně nalezenými. Šíře rozvedeny nemusily právě podmiňovati také širší rozvádění lyrických momentů, aniž by byly tyto tím utrpěly.

Zakončení románu – svatodušní události pražské, v nichž již synové Jitčini činně vystupují – jest šťastné. Matka – první Češka, synové již bojovníci.

Zde onde našli jsme poklesky mluvní, kteréž se lehce odstraniti mohly.

J. N.

H L A S 6. března 1862

Nejnovější román Victora Huga Les Misérables (Bídníci), který pro svůj sociálně politický směr již před vyjitím svým po celém vzdělaném světě tolik hluku byl nadělal, vyšel právě prvním svazkem. Děj počíná dle osobních zápisek básníkových líčením světové bitvy u Waterloo, přechází nato na restauraci pařížskou a ukončuje za vlády Ludvíka Filipa až do r. 1846. Starší syn Victora Huga nachází se nyní již v Paříži, aby z Bídníků sestavil zvláštní drama pro divadlo Ambigu. Okolnost tato postačí, aby již první svazek tento činila velmi zajímavým; tím potěšitelnější jest tedy zpráva, že nejnovější dílo toto věhlasného Victora Huga co nejdříve v literatuře naší bude umístěno. Pan *Vávra Haštalský* ujal se totiž okamžitě díla toho a překládá je do češtiny. Zajisté to značný pokrok, když dílo hlavního francouzského básníka současně s překladem německým bude uvedeno v literaturu naši.

H L A S 1. dubna 1862

△ V Praze 19. dubna.

Na hlavě fez, pod fezem „drobné klepy“, zasedám mrzutě ku svému psacímu stolku. Velmi mrzutě, neboť komuž by humor nerozladilo, když je ten April tak blbý. Hej Slované, je to skandál s tím Aprilem! Jindy považujem April za kvítko nejbujnějšího humoru, za dobrou satiru na lakované botky a na všechny ty lidi, kteří již pevně věří v příjemné jaro a snad docela také již v pohodlné léto. Na každé stránce své třicíti-stránkové brožurky, číslované dle po sobě běžících dní, dělává April jindy alespoň dvacet dobrých vtipů; hned vykouzlí jasnost a smích na tvé tváři, hned zase ti ji pokropí slzavým deštěm, právě tak jako dobrý feuilletonista (dle Naučného slovníka). Vyláká tě úsměvem svým na pláň, a když tě tam má, polije tě louhovitou vodou, až na kosti prosákneš; musíš pak čekat, až uschneš, a jít teprve za večera domů, aby se ti uličníci neposmívali. Jindy můžeš i mezi řádkami Aprilu čísti dobré vtipy o věčném strachu, že náhle budeš satirou jarního nebe polit, o blamujících deštnících za modrého nebe atd. Tentokráte, *v tomto* Aprilu ale o všem tom ani památky. Buďto po několik stránek jen klidná obloha k zívání fádňi barvy, tak fádňi jako cukrová voda, nebo zase po několik stránek jen bláto, nic než bláto, šedivé, mazavé, po kolena sahající, jako v necivilisovaném, nedlážděném Debrečínu. Či je to snad vtip a satira, že tento April nemá pražádný vtip? To by bylo trochu hledané, za vlasy přitažené, tomu by obecenstvo neporozumělo; svědčilo by jen, že tento April jest malomocný, že jest mrtvě narozeným dítětem, jemuž líp, aby se bylo nenarodilo, poněvadž pohřeb stojí tolik a tolik.

Jest to fádňi, strašně fádňi život. V politice nic, pranic, takže „Augšpurkyně“ každého týdnu musí nechat dvakráte Nauplii padnout, jen aby ji zase zdvihnout mohla. Říšská rada šla na

ferie; nevyrušovala nás sice z naší netečnosti, dobře se to ale při ní spalo, jako když člověk za letní noci okno otevře a hrčným blízké kašny se ukolíbati nechává. V literatuře také nic, žádný špás, posud nevydal ani ten nový historický spolek pražský, který německou historii v Čechách studovati má, první svazek svých výzkumů. Avšak brzy ta fadesa přejde, neboť utvořil se v Praze spolek mladších spisovatelů, již chtějí národu našemu zaopatřiti „vzkříšení“, již bojovati chtějí „*proti nečinnosti, hlouposti a chybám*“. Ti nás spasí jistě, neboť jsou sami o tom zcela přesvědčeni, zvolili také již svou hlavu, svého přednostu, který ovšem, jak se zdá, bude méně spasitelem a více „*sündenbockem*“. A tento kozel, jenž chce snímati hříchy Čechů, jmenuje se a jest *Martin*. Martin? – Kdo je to ten Martin? Inu zkrátka Martin je to. Nevím sám více o něm, než že Václav zplodil Tůmu, Tůma že zplodil Martina a Martin že jest tu. Netažte se odkud a kdo, co již a jak, nekrčte ramenem nad mládím a nezralostí, vždyť budoucnost patří dítěti, z dítěte se může všechno vyvinout, a již pravzor lidstva řekl: „Nechte maličkých ke mně.“ Volám k vám slovy těch nadějných mladíků: „Věřte, že prv než počli psát, více slz v očích rozmačkali, než vy jste rozskřípali per, více trpkých probděli *nocí*, nežli vy jste vyházeli slov!“ Vy tomu snad nerozumíte, já vám „*bei Malzwitz und Hopfenironie*“ mohu ale na to přísahat, že jsou známky opilství velmi rozdílny, mnohý že v něm pláče a slzy mačká, aniž by mohl na rozskřípání per pomyslit, dále pak, že jest mnohem tíž při trpkém plzeňském probdění noci než po obyčejném prospati dny, a že kdo už ani slova pronést nemůže, velmi bolné vzdechy potlačuje. Také to nechť vám nevadí, přijdou-li k vám v botách nevyleštěných a promluví-li k vám slovem humpoláckým a blbým, neboť každý může se kartáčovat a blamovat, jak chce, a pak jest „pravda heslem jejich a pravdu musíte ctíti, nechť se jeví v rouše *jakémkoliv*“. Spíše bych vám radil, abyste nehráli bulku a nenosili vousů dříve, než Martinové totéž učiniti mohou, neboť je obé velmi popouzí a zdá se jim býti úsměškem na ně.

Já jsem velkým přítelem začínajících teprve literárních talentů, patří to k mým slabostem. Proto jsem také nesmírně

lítoval vídeňského poštovního ouředníka Kalaba, že v plném náběhu náhle zadržen, z nejpilnějších literárních studií tak nemilosrdně vyrván byl. Sedmdesát tisíc listů zadržel a přečetl kvůli společenským a psychologickým studiím! Kdož se může pochlubit, že mimo své osobní snažil se seznati sedmdesát tisíc poměrů lidí jiných, mimo vlastní příhody sedmdesát tisíc příhod cizích. Z Kalaba mohl býti první sociální filosof, první a nejpikantnější novelista: snad, co přečetl, přece se v něm v jakous soustavu zkrystalisuje, času bude míti k tomu dost. Jest to přece jen pěkné, že pošta není za ztracené, pouze frankované listy zodpovědna a že se tyto mohou ztráceti po sedmdesátitisícových bagatelech. –

April ubíhá již k svému konci jako uličník k domovu, když rozbil někde okno. Přijde počátek máje, lidé se postěhují na venek, přijde polovina máje, a lid po tisících připutuje do Prahy. Letos budou svatojanské dny zvláště slavný. Národní loterie ve prospěch Havlíčkovy Zdeňky bude v též čas slavně odbývati své tahy a čilý Hlahol zřídí k účeli tomu velký koncert. Vyzval také venkovské zpěvácké spolky, aby se zúčastnily, a není pochybnost, že to učiní tyto v hojné míře. Vůbec by lehce mohly se státi ze svatojanských dnů výroční slavnosti národní na způsob olympických. Jest jen zapotřebí, aby venkované, starší i mladší, studující i ženské, navštívili v dobu tu Prahu četně. Město naše uvítá je srdečně, zpěvácké spolky, divadelní režie, privátní spekulace opatří jim dosti zábavy, kněhkupci mohou v čas ten vydávati výroční své seznamy atd. Na to však Hlahol upozorňuju, aby ve svých produkcích nezpíval „Hej Slované“, nebude-li píseň ta zase rehabilitována; utrpělat od několika dní mnoho vážnosti tím, že počáteční její slova stála v čele jistého zardělého nárožního plakátu. I Němci se proto horšili. Slyšel jsem, jak jeden před plakátem tím stoje, pravil k soudruhovi: „Jetzt haben's die Kerle noch nicht genug daran, daß s'es singen dürfen, und drucken's es schuhhoch und rot auch noch an die Ecken!“

Právě vyšla v tiskárně Rohlíčka a Sieverse malá brožurka od jakéhosi Josefa *Martina* pod názvem *April*, v kteréž se drzoulží, obalenou v roucho nedospělé satiry, samostatné české listy nejapně podezřívají. Patrně, že není-li taktika tato výsledek blbosti a nerozumu, vycházeti musí pod záštitou oné strany, již svornost v národě a důvěra v upřímné jeho obhájce je trnem v očích. Že samostatné naše noviny české rázné rolnictvo k povznešení pobádajíce jim za cíl „*duševní zemanstvo*“ stavěly, tož podává neznámému p. Martinovi podnět, aby redakcí kladl do úst následující slova: „Ti chrapouni se radostí zblázněj, že z nich děláme barony.“ Nuž, my přejeme neznámému p. Josefu Martinovi štěstí k literární jeho kariéře, již broděním v blátě tak směle nastoupil. Na toho *Martina* čekala česká satira; protivníci naši jako vždy musejí ovšem neznámých nástrojů sobě vyhledávat – mezi našinci jich nemohou najíti.

RODINNÁ KRONIKA z polovice dubna 1862

Zakrátko oslaví se památka básníka Máchy opět pamětní pěknou tabulkou, která se zazdí v průčelí domu, v němž se byl 15. listopadu 1810 narodil.

Mácha se narodil v Praze. „A přece se stal českým básníkem!?“ zadiví se při výroku tom mnohý, který uvykl náhledu, že kdo zdárně v literatuře působiti má, z vesnické chyže pocházeti musí. Slovo „často“ v Kollárově známém výroku o „pastuchově chyžce“ změnilo se ve věřící mysli některých dobrých lidiček na význam slova „vždy“. Pravda sice, že v době oné, kdy v jinošské mysli Máchově první símě duševní samostatnosti klíčiti počalo, Praha skutečně více ráz města německého než českého měla, školy vesměs jen německé byly, čeština se za nízkou považovala, literatura naše skrovné jen duševní potravu poskytovala; avšak Praha se svými tisícerými historickými památkami, vznešeností svou více dojíhá a budí mysl dojmů schopnou, než může často živé slovo, než mnohá náhoda. A pak, vždyť byl Mácha synem chudých, chudičkových rodičů, a chudá matka zakusí právě tolik ústrků, co zakusila chudá naše mateřština, a kdo miluje matku svou, kdo ji tím více miluje, čím níž ji jiní staví, miluje i sladkou její řeč a učí se ji bránit proti neodůvodněnému přepychu. A měl-li Mácha cizinským a nepřírozeným vychováním více překážek než jiní, tož musíme také zcela jiné měřítko přikládati k tomu, co na poměrně krátké pouti své učinil.

Nemáme zde místa, abychom šíře promluvili o významu *Máchy* v české literatuře, není toho také třeba, neboť sebrané spisy jeho nalezájí se v rukou tisícerých, nechť každý, kohož básnické slovo jeho rozechřeje, měří cenu Máchovu dle výše vlastního citu. Ku spisům Máchovým poukazujeme vůbec raději než ke všemu, co o něm a významu jeho napsáno, nemá

to skoro vesměs žádné váhy. O excentrických odpůrcích jeho, kteří často proto jen proti němu ostřílené šípy svého pseudo-vtipu a pérolehké balvány estetické své moudrosti metali, aby lidé sobě jich přece také trochu povšimli, nemluvíme zde, Mácha se ale setkal s nehodou ostatně také neřídkou, že i vlastní stoupenci a velebitelé jeho nepravě jej posuzovali, úsudek nečtenářův o Máchovi zkalili. Kde se to stalo v úmyslu dobrém, odpouštíme úsudek třeba mylný snadno, vyvstali ale také lidé, a to v době dosti nové, kteří chvástajíce se intimním přátelstvím s Máchou, výroky a úsudky mu v ústa kladou, které se s duchem Máchovým naprosto nesrovnávají.

Máchovi bylo vytýkáno, že sobě málo všímal přesnosti jazykové. Možno sice, že studoval Mácha více přírodní krásy než krásy jazyka veleslavínského, jisto ale jest, že by se Cikáni v těžkém taláru zlatého věku prapodivně vyjíмали, a že kdo mistrovsky plynňý Máj napsati dovedl, více řeč ve své moci měl a více pro ni učinil než mnohý, kdo k „brusům českého jazyka“ kameny vybírá.

Máchovi vytýkáno dále, že nebyl dosti vlastencem (kteráž výčitka se stoupencům jeho u míře ještě větší činila). Inu, není každému dáno, aby psal *jen* o krásných luzích a skládal pouze lehké a laciné písničky o drahé vlasti; kdo však přečte básně Máchovy, najde v nich tolik čistých, bohatých perlí, tolik velkých ohnivých drahokamenů nejčistší lásky a nadšenosti vlastenecké, že se podobným výčítkám jen usmáti může. Jsou povahy rozličné, jeden mluví o lásce své rád a mnoho, druhý sobě o ní zapěje jen tenkrát, když mu již srdce překypuje. Dle výsledku po skončeném působení třeba každého posuzovati.

A co se výsledku týče, jest Mácha bez odporu velmi šťastným. Tisíce srdcí dojal jeho Máj, stal se buditelem mládeže a rozdmýchal mnohou dřímající jiskru v živý plamen. Velká řada stoupenců jeho, k nimž i mnohé z nejnadanějších mladších básníků přičísti dlužno, je toho nejlepším důkazem.

J. N.

nadaný mladík, ukončil skokem s vysoké Koňské brány pražské dne 30. m. m. život svůj. Měl teprv 22 let, pocházel z moravského Šumvaldu a studoval v Praze techniku. Náležeje k nejhodlivějším vlastencům vynikal mezi mladšími soudruhy svými vzornou činností a bedlivostí ve prospěch věci národní a v probuzování národního vědomí na Moravě. Osvědčil též nadějnou schopnost v oboru písemnictví; práce jeho tištěné ve Hvězdě, v Dunaji a v Lípě slovanské došly všeobecné pochvaly. K poslednímu nešťastnému činu přiměl ho prý jakýsi neduh, jenž hnětl smysly jeho. Pohřben byl 4. t. m. za velkého účastenství pražského obecnstva.

RODINNÁ KRONIKA z polovice května 1862

(Zasláno)

Ku slavnosti *památky Havlíčkovy*, která se letos v měsíci srpnu v Borové konati má, převzal jsem redakci příležitostného almanahu. Kniha ta má, odpovídajíc účeli, býti nejen beletristická, nybrž zároveň tendenční, politická, avšak nesmí býti tendence také na újmu trvalé ceny literárních příspěvků. Žádám tedy spisovatelstvo československé, aby mne vhodnými a včasnými příspěvky laskavě podporovali. Zásilky mohou adresovány býti s jmenem mým na redakci Hlasu.

Jan Neruda

H L A S 18. května 1862

KAREL VLADISLAV ZAP,
ČESKOMORAVSKÁ KRONIKA

Českému lidu dostává se nyní pěkného daru. Musíme pravým darem nazvati, podá-li se lidu našemu, jenž sobě v čtení kronik, vůbec historických dobrých spisů tak libuje, dobře, svědomitě a spravedlivě psaná kniha, jakou právě vycházející Českomoravská kronika Karla Vladislava Zapa jest. Zap sám vyslovuje jasně požadavky, jakých kronika taká na spisovatele svého činí. Praví: „Proto musí národní kronika, má-li vyhověti potřebám věku nynějšího, kromě prostonárodní formy, jednoduchosti a jasnosti, také co nejvíce historické pravdy šetřiti, k hlavním a důležitým věcem mysl čtenářovu především obracet a vůbec věrným a živým popisováním ji pou-
tati.“ Jmeno spisovatelovo ručí nám za přesnost historickou, od jeho taktu může se pak očekávati, že přílišnou šířností a zbytečným objasňováním nesetře pel s pravého prostonárodního slohu. Kronika naše vyjde nejvýše ve 24ti pětiarchových sešitech. Již první vyšlý sešit obsahuje bohaté ilustrace předmětů starožitnických, výjevů z nejstarší historie naší. Co do xylografické zdařilosti bude vše zajisté čím dál tím více uspokojující. Firma Kobrova získala pro kresby známého umělce Petra Maixnera.

H L A S 22. května 1862

Pan Fr. Doucha spolu s panem J. A. Dundrem, příručným při musejní knihovně pražské, chystají vydání velikého seznamu kněh a věcí spisovných pod názvem Knihopis československý. Seznam bude obsahovati všechny spisy jazykem československým vydané v „době literární posléze zběhlé“, jak ji Josef Jungmann v Historii literatury pod číslem VI počal, totiž od roku 1774 až do času nynějšího. Pořádek sestaven jest vesměs abecední podle jmen spisovatelův pro snadné vynalézání v tom způsobu, jak to při podobných spisech jinojazyčných jest obyčej. Rukověť ta přijde co pomůcka přátelům literatury, zakladatelům a vedoucím knihoven, kněhkupcům a p. tím více včas, ježto žádného podobného seznamu úplnějšího po ruce není a jeho potřeba ze všech stran uznána. Jak známo, skončil Josef Jungmann svůj knihopisný seznam rokem 1846; co od té doby vyšlo (a jaká toho síla), bylo jen zde onde rozptýleno, zejména v bibliografických zápiskách od Fr. Douchy k Časopisu musejnímu připojovaných: snešením všeho toho v abecední celek bude hledání nyní zajisté usnadněno. Náklad Knihopisu československého převzal pražský kněhkupec pan I. L. Kober. Tisk – po dodání posledních doplňkův – právě počne a rychle pokračovati bude, aby se té potřebné rukověti brzo dostalo obecnstvu.

H L A S 23. května 1862

(Zasláno)

Žádám snažně všechny pány spisovatele československé, kteří v almanahu, jenž se na *paměť Havlíčkovu* vydati má, zastoupení býti chtějí, aby mně příspěvky své (do redakce Hlasu) do konce běžícího měsíce zaslali sobě neobtěžovali. Směr dotýčných článků vyznačil jsem již. Doufám, že mně ctění spisovatelé čeští odpustí, nemohl-li jsem každého z nich osobně neb písemně za příspěvek požádati; při známém účeli almanahu našeho bylo by to zajisté zbytečné a při valném již počtu dobrých českých spisovatelů úplně nemožné. Časopisectvo naše prosím pak, aby laskavě mnou udanou lhůtu pro zasilky sdělilo.

Jan Neruda

H L A S 16. června 1862

Obrazů života vyšlo letos již čísel osmnáct. Poslední, včera nás došlé, obsahuje následující oznámení: „Nedostatek účastenství u obecnstva a vyplývající z toho citelné ztráty materiální donutily nakladatele, aby od dalšího vydávání Obrazů života upustil a započatý čtvrtý ročník tímto číslem ukončil. Doufáme pevně, že list náš u čtenářův, kteří mu v dobách tak nepříznivých věrni zůstali, dobré památky požívati bude a že se aspoň skrovná část všeho toho vyplní, začez jsme poctivou vůlí a pilnou snahou pracovali. Srdečné sbohem všem příznivcům a podporovatelům našeho podniknutí. Jiljí V. Jahn. Antonín Augusta.“ – Nerádi sdělujeme tuto zprávu o zajití dobrého českého listu. Podotýkáme, že byly Obrazy života založeny na počátku roku 1859 v Praze J. Nerudou a J. R. Vilímkem, roku 1860 že vešly za redakcí Nerudovou do nakladatelství Augustova v Litomyšli a roku předešlého a letošního že je redigoval J. Jahn.

H L A S 24. června 1862

Rozebrali jsme ondy politické události minulého pololetí, poukázali i velmi trefně k budoucnosti, nebude tedy od místa, přihlídneme-li k jednomu z hlavních faktorů budoucnosti té, totiž k žurnalistice. Dobře, známe-li pluh, kterýmž orati máme. Přední místo v žurnalistice české zasluhují bez odporu

Humoristické listy, a to nejen proto, že mají nejméně tiskových chyb, nýbrž také, že jsou jako pravá národní píseň česká, majíce právě nyní dle receptu Čelakovského „v očích slzu, na tvářích lehký již smích“. Vyrovnávají se v ohledu tom zcela odběratelstvu svému, které je do ruky bere se slzou v oku nad tím, že jsou tak laciny a jen jednou za týden vycházejí, a zároveň již s blahým úsměvem nad vždy a velepodařenými vtipy. Pro pokrok a rozvin federace mohou HL nesmírně mnoho působiti, protože jsou ve vyšších kruzích velmi oblíbeny a sám státní pan ministr Schmerling, jakož neméně i pan ministr Lasser nesmírně mnoho na jejich radu dávají. Mají velmi dobře zřízenou policii a dozvědí se o všem. V jejich redakci sedí mužové, kteří špásu nerozumějí. Zvláštní znamení: sazeč, který někdy pod čárou své poznámky činí.

Hlas. Velký politický deník, který je jen v pondělí malý. Pomáhá na čtvrté stránce inserujícím vdovcům k ženám a na ostatních třech českému národu k federaci. Nemůže mít žádný proces, neboť píše ouhořovitě hladce a má dva redaktory, takže by mohl vždy jeden na druhého vinu uvalovat a soud by nepřišel k žádnému konci. Má tolik abonentů, že vydrží v Paříži, Londýnu, Vídni, Lvově, Záhřebě atd. zvláštní dopisovatele. Povšimnutí hodna jest u něho rubrika Zemřelí, kde vždycky několik schází. Z demonstrace sociální je v rubrice té uvedeno vždy více chudých než bohatých, což v Rakousku, a více Čechů než Němců, což v Praze ani nikdy býti nemůže.

Zvláštní znamení: velmi tichá redakční místnost a velmi mnoho tiskových chyb.

Národní listy, velký politický deník, Sprechwart federace a mazánek německé žurnalistiky. Poněvadž má časopis ten vzdor své velikosti sotva místa dostatečného na text, musí ilustrace k textu tomu podávat vždy Prager Zeitung, Prager Morgenpost, Bohemie, Tagesbote, nebo, když ani zdejší ouřední listy nevystačí, také vídeňská Presse atd. NL nesmí nikdo zcela potlačit, protože nesou mnoho kolků. Snad až budou finance naše v úplném pořádku, v kterémžto případě prý by se nejspíš ještě ledacos jiného potlačilo. Tak dlouho prý to ale Grégr nevydrží, protože není z pokolení Methusalemova, nybrž z Písku. Zvláštní znamení: kněžská absolve čili odpustky udělené velebníčkem Mareschem a články, o kterých nikdo neví, jak do listu přišly.

Pozor, malý politický deník, vycházející vždy teprve podvečer, by Čechům připomenul ještě před zapfenstreichem, že se nemají proti federaci ani ve snu prohřešit. Začal vycházet letos „na den obřezání Páně“ a dožil se v červených rukavičkách již jednoho procesu. Zvláštní znamení: líbezná vůně z kadidla.

Čas, malý politický deník, vycházející vždy teprve podvečer, protože se denního světla štítí. Povídá si, že je liberálním, a poněvadž sobě ho nikdo nevšímá, je sám se sebou velmi spokojen. Má málo abonentů a nepotřebuje jich kvůli rozličným „Num. exh.“ víc. Zvláštní znamení: vysoký feuilleton, takže politika vypadá nad ním jako nechutné jelito.

Obecné listy, politický týdeník, má bílý papír a dobrý úmysl. Zvláštní znamení: správná čeština.

Brejle, mladší a milý bratr Humoristických listů. Neplete se ještě mnoho do politiky a podává slepé spravedlnosti skla. Co jsou jí platna, když očí nemá! Zvláštní znamení: velké hrubiánství.

Zlaté dno, politický měsíčník pro mužské krejčí a velký agitátor pro rozšiřování čamar, bekešek, konfederatek a kulatých kloboučků. Zvláštní znamení: dobré pivo na vinici Cíkance, kteráž patří redaktorovi Čihaři.

Lumír namáhá se, aby pikantností neodvracoval obecenstvo od politiky, což se mu velmi dobře daří. Zvláštní znamení: F. B. Mikovec.

Rodinná kronika uznává Helferta za dějepisce zcela nestranného. Má téhodně tři až čtyry obrázky, z nichž je první od Barvitia, druhý z Mexika a třetí rozumný. Zvláštní znamení: zinkové dřevorytiny.

Musejník, čtvrtletník vycházející jednou za rok. Redaktor se namáhá, aby utvořil jakous filosofii slovanskou, ale nende to. Zvláštní znamení: nikdo ho nečte.

Budeme svým časem snad pokračovat.

Janko

HUMORISTICKÉ LISTY 12. července 1862

Stagnace literární jest poloviční duševní smrt. Vším právem naříkali již mnozí na nejnovější neplodnost české literatury krásné a spatřovali v tom smutný zjev, vrhající nemilé světlo na přítomnost a ještě nemilejší na budoucnost. Pracuje se pilně a s překvapujícím výsledkem na politické stránce národního našeho života, budí se uvědomění národnostní, zvyšuje politická zralost, ale literatura se zanedbává. Nemůže to míti dobré následky, národ nežije pouze od politiky, jemu je stejnou měrou zapotřebí plodů cit zušlechťujících, spisů poetických a zábavných. Či můžeme se důstojným způsobem živiti pouze překlady? Či má snad, kdo duševní zábavu, kdo povznesení mysle hledá, sáhati po literaturách cizích? Má snad krásná pleť naše, na níž nám nejvíce záležeti musí, odsouzena býti k tuposti, nebo sotva získána již zase odcizena býti literou cizinskou? Otázky ty nepotřebují ani odpovědi.

Všichni národové mající velkou politickou platnost mají také velké, bohaté literatury; směle tvrdím, že obé úzce souvisí. Maďaři, v politickém ohledu zajisté velmi zralí, uznávají nejnápadněji pravdu tu. Na krásnou literaturu svou nakládají právě tolik jako na jiné stránky národní, u nich je každý básník bohatýrem, ctěn a vážen, podporován všemožně. Vše se hledí odstraniti, co by materiálně mohlo ducha básníkova skličovati, jemu ve vzletném plození překážeti nebo snad docela jej zničiti. „Pomníkem mu nepomůžem, bezstarostným životem ale jemu i sobě,“ pravil věhlasný Deák, a výrok jeho zaopatřil mladému jednomu člověku bezstarostný život a maďarskému národu velkého básníka. U nás jináče! Nadaný básník nechť sobě hledá polonádenickou práci někde na poli žurnalistickém, a dovede-li vzdor svizelům přece něco kloudného, a uzná-li egyptský soud, obdrží po smrti pomník. Svatobor

dal sobě již návrhy ku pomníkům podat. Všechny budou mít jakýsi společný odznak!

Nemůže se říci, že bychom měli právě nyní mnoho takých básnických sil, které nad prostřednost by se povznésti mohly; nikdo ale nebude také tvrdit, že těch několik sil dobrých, které skutečně máme, také dle možnosti své pracuje. Někteří usnuli zcela, jiní pracují, jen aby se neřeklo, že vůbec nepracují, a dělají as pět percent toho, co by udělati mohli. Má to mimo společenský svizel, mimo tlak doby politicky rozjařené ještě jiné, skorem závažnější příčiny. Nezcela před pěti lety vystouplo nás více mladých spisovatelů, o kterých po tu dobu nikdo byl nevěděl, před veřejnost. Nastal značný ruch, neboť jsme se většinou nepřiznávali k šematům od starších nám podaných, nekláněli jsme se těm, kdož poklony žádali. – Srážka byla brzy s těmi, kteří zatracovali vše nové již proto, že to posud byli neseznali, kteří přísahali na to, že pravnuk má pole právě tak vzdělávat, jak vzdělával praděd, kteří litery se držíce, žvástali oblíbenou frází „Krása jest jenom jedna“ a zapomínali, že jest Řím také jen jeden, že ale vede mnoho, velmi mnoho cest k němu. Zapomínali, že tisíc opičáků nepomůže tolik jako deset lidí novou, rozumnou drahou krácejících, že jen má platnost, kdož dovede zvláštní svou cestu sobě klestit, poněvadž na široké silnici i dřímající vozka dobře jede. Nechtěli trpěti žádných „literárních stran“, žádných „zhoubných směrů“, ač by nám byly strany v literatuře právě tak pomohly, jako nám naopak v politice pomohlo to, že jsme nebyli v strany roztříštěni. Boj nebyl dlouhý. Na jedné straně hromada závažných „autorit“, sta loyálně smýšlejících, opatrných, o svém rozumu a neomylnosti přesvědčených copařů, síla lidí nesvědomitě všech prostředků užívajících; na straně druhé hlouček as desíti spisujících mladíků, beze jména, bez uznání, bez peněz, s velkou upřímností a nejlepší vůlí, avšak s pramalou opatrností naproti tak mnohému. Dovedným, nízkým, literatuře nanejvýš záhubným lichocením byl jeden po druhém odcizován, hlouček řidnul, nakonec umlkli i poslední, uštvání, bez výhlídek, k smrti uražení. Pěstitelé, kolovodži, autority, hájitelé české literatury zvítězili, vše bylo s nimi srozuměno,

neboť vše již raději mlčelo, dosáhli, čeho chtěli: na poli české literatury bylo zanedlouho mrtvo jako na hřbitově, pusto jako v zpustošeném sadu. A takž je posud! Nebude jinak, pokud nepřijde rozum tam, kde posud není.

H L A S 22. srpna 1862

Když po delší dobu na poli krásné literatury nic nevykvětlo, když knihopis její jen prázdné stránky vykazuje, náhle však se několik nových výkvětů objeví, tuť třeba přísné a svědomité příhlídky, aby neodkopnul se talent, který uznání zasluhuje, zároveň ale také, aby prazbytečným uznáváním kohokoli nebyla vyvolána nedbalost, chybný náhled, zkázyplná prostřednost. Při takových začátcích obnoveného ruchu třeba přísnosti velké, a mnohý zjev jí nemilosrdně podlehne, o kterém by se bylo jindy šetrně pomlčelo. Podobné věci rozumějí se ovšem samy sebou, neškodí ale, podotknou-li se kvůli ledakomu, zvláště kvůli těm, kteří posud hoví patriarchální myšlénce, že o každé knížce české promluvití se má toliko s láskou až nadkřesťanskou.

Jmeno *Jindřicha Dvořáka* bylo nám posud na poli veršovníckém neznámo. Vydal nyní v Brně Poetické listky, čítající 63 krátkých básní, a o těchto listcích mluvíme na místě prvním.

Především nastává otázka, je-li Dvořák skutečným básníkem, a tu musíme vlastním slovům jeho (číslo básní 48)

*Jsem český básník – – ano jsem!
to mohu říci směle –*

rovněž směle zase odporovat. Ledaže by český básník měl výhodu býti pouhým, nadto ještě mnohdy nedovedným veršovcem. Nechcem Dvořákovi upírat cit dosti hluboký, možno, že skutečně mnoho cítí, u něho ale nemá cit onu překvapující, uchvacující sílu, kteráž se na jasný křišťál mění, z duše básníkovy vystupuje a tytéž city v jiných probudí. Nejtklivější píseň jeho jest vždy ještě příliš málo tklivá, a zbytečnou je tudíž otázka jeho (č. 44)

*Mám snad znovu zpívat
tklivé melodie?*

Dvořák náleží ku třídě oněch „filologických“ veršovců, i u nás bohudíky již vymírajících, za které „řeč sama básnití“ musí. Věříme, že sobě toho není vědom, právě ale neuvědomělost ta svádí jej až k extrému. Volí slova až příliš hledaná, má z nich očividně potěšení, a veršování jeho je skutečně jen veršováním, totiž pouhým cpaním slov do zvoleného metra. Někdy z toho povstává forma zcela nesrozumitelná, upomínající zde onde na nesrozumitelnost Pražanům známých plodů Weilových. Na doklad, že zbytečně neubližujem, citujem (č. 5):

*Vzlétni, duchu, kde ti volně, milo,
poroby stras bídné břemeno!
Světy boř a slunce staviž, sílo!
Hlínu těla za své plemeno! (sic)
Orel hrdě v nedozírné říše,
odvážně rod vniká sokolí:
orel ve výši jen volně dýše,
sokol na temenu vrcholí.*

nebo (č. 25):

*Obrázky si ve komůrce
měsíc maluje,
rumy, panny bledých lící;
tiše žaluje.
Na okénku divným svitem
růže ubledlá –
škoda, že je Lada luzná
Lilem posedlá.*

nebo třeba jen začátek básně (č. 2):

*Píseň zpěvné lyry ze světa zní hluku,
sluchu vzeje tón snad nemilý?
Aj, viz obraz Vesnou přibylý,
kdežto věkověčná harmonie zvuků*

*v něžnorudém rouše ladné růže
okouzluje leskem čistota :
lásky mírnoděčné lepota
k výši ctnoty tebe vésti může atd.*

Dělaná slova nenahrazují poesii nikdy a nikdy ! Přeplněnost jest u Dvořáka až umdlívající. Místo pouhého subjektivního výroku stavíme zde opět raději některé verše (č. 9) :

*V háji s květu na květ věje vůně,
holubinka s cukrováním lítá ;
slavičku zpěv mile, ladně stůně,
Lila čarokrásná Lada vítá.
Vavříin myrtu, myrta lilji líbá,
palúk rozchvěn jarožitím bují ;
oliva své rámě vlídně shýbá,
motýlkové pestro poletují.
Stříbropěnný potok hrká(!) melodie,
bravě popěvky si divné žblouchá,
poupě roztouženě vlna myje ;
jásotu vil těkavý (!) háj slouchá.
Na blankytu valném, čistém moři
zlatá koule v božském lesku pluje ;
její vřelou láskou růže hoří,
tajnobdivým(!) kouzlem očaruje. Atd.*

Kde oděl Dvořák jednoduchou myšlenku svou ve formu taktéž jednoduchou, dařilo se mu lépe, ač ani zde nikde ne-nalezáme ničeho zvláštního. Dosti dobré obrazy čteme v čísle 3 („Spoután leží orel hluboko – svoboden se vznáší vysoko“) a ve vlastencujícím, rázném čísle 6.

Ale i v jednodušších písních jeví se někdy naivnost, jakou nemůžeme pojmenovati běžným výrazem „naivnosti všem básníkům přirozené“. Číslo 21 zní :

*Do zahrádky děvy milé
schválně zrána zabloudím,*

*utrhnou si poupě čilé,
pak ji z domku vyloudím.
Poupátko to v jarokráse
ona sobě musí vzít,
to mi bude k zdárné spáse,
pak mne musí ráda mít.*

V čísle 43 čteme:

*Přišel panák k děvě,
měl na sobě zlato,
v srdci mrzkou vášeň;
panna dala na to.*

a v čísle 1 docela:

*Komu, brati, zpěvuchtivé hrdlo
jarým zvukem, volnou písni ztvrdlo?*

Humor se Dvořákovi taktéž nedaří, či snad jest jakýs humor v tom, napíše-li (v č. 48):

*Ač nejsem krásný – inu vím –
by Venuše se vztekla;*

o kousek dále:

*Proč tedy mnou tak pohrdáš,
ty upejpavá růži?
O, málo v světě nalezneš
tak vydělaných kůží.*

a opět dále:

*Jsem český básník – – zpívat znám
a zapudím tmu světlem,
když písni mojí pohrdáš,
proč také flašinetlem –*

a to s tím flašinetlem je konec básně a po flašinetlu nepřijde nic víc.

Aby ale také k nám nevztahoval spisovatel vlastní slova svá:

*Ach, jak mne to tisní,
srdce často svírá,
že se vroucné písní
mnohdy nedá víra –*

přiznáváme, že skutečně věříme básním takovým, jakou je číslo 31, upomínka to na Karla Borovského. Báseň ta jest jediná skutečně zdařilá z celé sbírky.

H L A S 23. srpna 1862

△

„Svatý Václave, oroduj za nás!“ zaznělo to náhle v pozdní večer 8. května 1862 s výše brány Svatováclavské, a hned nato zaduněl těžký pád lidského těla na tvrdé dláždění. Pod branou ležel omráčen mladý nešťastník, více se nepohnul, více nepromluvil, „Svatý Václave, oroduj za nás!“ byla poslední jeho slova.

„Byl by brzy beztoho nejspíš zemřel,“ pravil lékař, „objevovaly se u něho povážlivé známky těžké nemoce, snad že to skutečně samovražda, jakouž páchají někdy horečkou šílicí.“ Nepochybuju, že měl lékař stran nastávající nemoci pravdu, znalť tělesnou povahu zahynulého dobře; proti tomu bych se ale opíral, že horečka byla již tak daleko dostoupila, že by přiměla až k samovraždě, ovšem neuvědomělé. Jsem také poněkud znalcem mozkových zjevů, a právě nyní jsem prozkoumal pitevním nožem památky duševního organismu záhy znešťastnělého. Básně Moravana Alexandra Balcárka, psané ještě za nejplnější svěžesti jeho, mají týž pro vlast, pro Slovanstvo a pro osudy obou nadšený ráz, tutéž horoucnost jako poslední, osudná slova. Slova ta byla zajisté pronešena z většinou zdravého, nemocí ještě nezchváceného těla.

Místo nad Svatováclavskou branou poskytuje jednu z nejkrásnějších vyhlídek na velebnou Prahu. Pod nohama majestátní náměstí, před okem širé moře budov, v pozadí pyšné, k oblakům se pnoucí Hradčany. Básník Moravan byl zde sám a sám, roztoužená, jen vlastenectvím dýšící mysl jeho ssála z obrazu mocný proud vlnících se myšlének, – vystoupil na nejvyšší okraj brány, byl by snad, kdyby možno, na oblak se povznesl, aby matičku Prahu zrakem svým těsněji, vřeleji obejmul. Byl již pozdní večer, slunce dávno zašlo, nad městem se vznášelo klamné, šedé polosvětlo. Snad že bujnou

fantasií nadaný, elegicky naladěný mladík viděl v truchlém soumraku truchlou budoucnost naši, snad že ohnivý, těžce se vznášející dech města zvěstoval mu těžké proudy krve nás umírajících. Byl by národu svým životem ku pomoci přispěl, drahou vlast rád na prsou svých před záhubou zachránil. „Svatý Václave, oroduj za nás,“ vydralo se z rozbolestněných prsou, mladík postoupil kupředu, – a jediný zchybený krok na ouzké římse svrhnul nešťastníka se závratné výše. O dláždění podbranské rozbila se jedna z krásných nadějí našich!

A Balcárek byl skutečný talent! Nebyl jsem jej živoucího seznal, ač v Praze meškal. Také jeho básně, zde onde dříve se vyskytující, nečetl jsem, neboť české časopisy přinášejí za posledních dvou až tří let tak mnoho začátečnický chatrného, že se hledání zlatých zrněk ve spoustě písku nechutí. S tím větším napnutím četl a dočetl jsem nyní vydanou knížečku pozůstalých básní, an jsem seznal hned po několika verších, že zpytuju ducha nad prostřednost povznešeného. Knížečka jest vydána ve prospěch básníkovy pomníku, radil bych, aby se na pomník dal pouze jednoduchý nápis: „Zhynulá naděje.“

Jak velikým by se byl talent Balcárkův stal, nelze estetickou matematikou přísně určit. Jsouť před námi právě jen počátky, a to vzdor dosáhlému dvaadvacátému roku básníkovu, neboť u nás vyvinují se pro neupravené, dualistické školní vychování talenty bohužel později.

Alexander Balcárek byl veskrze idealistou, již první básnické vzlety připomínají dráhu schillerovskou, a světoznámá slova Schillerova, že „svoboda jest jen v říši snů a krása že kvete jen ve zpěvu“, nalezají ohlas svůj v jeho verších:

*Kde jsi, dobo žádoucí,
kde jsi, lidstva ráji?
Což jen srdce blouznivé
o tvých vlastech bájí?*

Při ideálnosti té zjevuje se ovšem skrovná ještě objektivnost, což nejjasněji vidíme na básníkových plodech *výpravných*, více horujících a obrazy překypujících než vypravujících. Forma

básní jeho byla ale již dosti vytříbena, jak bývá vždy u lidí myšlenky jasné schopných, vždyť jasná myšlenka utvoří sobě vždy formu přiměřenou.

Co mně však Balcárka nad jiné mladíky milým učinilo, jest, že byl tak vřelým Moravanem, nejen Moravanem, ale i Čechem, nejen Čechem, ale i Slovanem, nejen Slovanem, ale i člověkem. On měl cit historickým bojům a bolům člověčenstva přístupný, a z plného citu plynou mu slova:

*zdaž dotouží se duše má,
že lidstvo bude zdrávo –*

On měl i bystrý smysl pro sociální naše záhady smutné, a o tom svědčí slova:

*Proto boj, jenž lidstvo krutě svírá,
tíž že lehkosti* chce dostat víc,
nic že být chce něco, ne však nic;
lehkost, něco se však proti tomu vzpírá.*

Pýchou jej naplňuje, že je Slovan – Moravan:

*I já jsem, světe, slavné matky syn,
i já jsem hrdý na své plémě
a s chloubou vznáším svoje těmě;
mně dědictvím je předkův slavný čin,
mně matkou jesti máti Sláva,
jíž srdce moje poctu vzdává,
já syn jsem krásné Moravy –*

Jednotlivé větve lidu moravského miluje láskou stejnou:

*Tu bodrý Hanák vede rádlo své,
tam švarný Valach pase svoje stáda;
zde Horák úrodnými dělá lada,*

* „Kdo má všeho, tomu lehké.“ Balcárek.

*tam Slovák pěje písně milostné –
toť všichni bratři moji Moravané,
my děti jedné vlasti milované.*

Z plného přesvědčení volá:

*Moravo, Čech bratr tvůj,
věrně při něm vezdy stůj!*

a se vzdechem opravdovým:

O svornost byla naše síla!

Sláva Čechů je mu slávou Moravy, utrpení Čechů utrpením Moravanů:

*O horo strasti, horo Bílá,
v tvé lůno klesla naše síla.*

— — — — —

Jen jediné decennium, a měli jsme o uznaný talent více.
Zhynulá naděje!

H L A S 26. srpna 1862

△

Dobře má *Josef Frič*, zvolil-li za nadpis doslovu ku svému Libušinu soudu známé „Habent sua fata“. Nejnovější tato jeho dramatická báseň byla v Praze založena, v Londýnu či Paříži vypracována, v Ženevě vytištěna, před vytištěním svým konkurovala však již v máji 1860 o cenu Fingerhutovu a „propadla úplně“. Avšak – „fata“ nejsou ještě ukončena, neboť Frič „apeluje k soudu širšího obecenstva“ a v doslovu vyjadřuje naději, že se drama jeho provozovati bude, že tedy projde ještě ohněm nejnebezpečnějším.

Prostudoval jsem pozorně Libušin soud, a musím bez obalu říci, že vzdor mnohým krásám v básni obsaženým poslední ten oheň mnohou naději spisovatele na lehký popel změnití může. Spisovatel sám praví, že jest Libušin soud pouhým počátkem tragické trilogie Vlasta. Nuže, upřímné moje mínění jest, že měl vyčkati až dohotovení trilogie celé. Ani pak snad neměli bychom *drama*, nýbrž jen dialogisovanou *báseň*, ač pozoruhodnou. První část, tak jak je, nedovede třeba mnohý ocenit, tím méně, že *dramaticky* vzato není ani Libuše první osobou a hrdinkou kusu, nýbrž již hlavní osoba budoucí trilogie, Vlasta sama. Libušin soud není ani ukončen, neboť není v něm vlastně hlavního konfliktu, který by byl rozluštěn, k žádoucímu nějakému konci přiveden; prozatím, než seznáme ostatní části ve velkých rozměrech založené tragedie, vidíme v prvních třech aktech jen povídku, jak stadický Přemysl stal se chotěm Libušiným a knížetem českým. Psychologický hlavní konflikt, ležící v duši Libušině, kteráž bojuje pro slib družkám učiněný s přemocnou láskou k Přemyslovi, jest vlastně již před prvním vystoupením Libuše ukončen a rozvinuje se nadál již velmi pasivně, – láska byla již dávno zvítězila. Druhý konflikt, dramatického zpra-

cování veleschopný spor mezi Chrudošem od Otavy krivé a Štáhlavem od Radbuzy chladné, stává se již tím, že se obmezuje na jediný akt, na vlastní „soud“, konfliktem vedlejším.

Nechť dopracuje Frič trilogii svou s toutéž nadšeností, s kterouž pracovati začal, a nepochybuju ani okamžik dle krás již v Libušinu soudu obsažených, že nám podá alespoň velmi dobrou dramatickou *báseň* a že

„odvážlivci bude (pak) za to díky“.

Josef Frič osvědčil se již často co znatel divadla a divadelního *obecenstva českého*, mohu tedy jen přičísti lásce otcovské, kteráž má dítě za „schopné ke všemu“, že pracuje ku provozování, čemuž *doslov* tak zřejmě nadsvědčuje, i že vytiskl *báseň* svou již jakoby divadelní knihu, o čemž svědčí na příklad již osobní rejstřík druhého dějství svým charakteristickým „*ovšem i starec a dívka*, první, druhý z lidu a národ!“

Přední zásluhou Fričovou jest, že naložil veškerou píli na vykreslení a vyhloubení *povah*; jim obětoval dramatický efekt, jim konce svých jednání, které, tak jak jsou, zajímají sice velmi čtenáře, na diváka však beze vplyvu zůstatí musí. Krásnou bude v trilogii zajisté povaha Vlasty, jestiť naveskrz původní, důmyslná, hluboká i co do citu i co do rozumu. Snad že někde spisovatel Vlastu svou učinil až příliš abstrahující, snad že se tím dopustil i anachronismu nějakého, nadsvědčují tomu alespoň místa jednotlivá, na příklad v dějství prvním, scéně třetí, kde odpovídá Jarožíru toužícímu:

„Neznáte
svou vlastní cenu, když tak mluvíte,“

pak

Vlasta:
Ba muže neznám, jenž by rozumět
moh ženské hrdosti.

Těžko ale, nerádno i nezáhodno s básníkem o „anachronismech“ oučtovat, vždyť se mnohým zdá býti nepřesné co do

rozumu každodenního, což básník velmi oprávněně a intenci své odpovídající učinil. Odpustiti slušno tedy i, že staročestí lechové klekají před ženštinami zcela způsobem pozdního středověku, že Šárka praví zcela ve směru tom:

*že lítost naše z prachu zvedne vás
a z bohyně v ženu že outrpnou
se proměníme –*

že „rozplete si vlas a přehodí ho“:

tiskněte si ho k ústům podle libosti –

že se mluví o mužatkách na honbu „se sokolem“ chodících, o „dračím zoubku“ ženštin atd.

Démonická Šárka (sestra Vlasty) jest rovněž zajímavá povaha, vůbec se nemůže ani ostatním povahám, ani budově básně nepůvodnost vytýkat. Jen Libuši samé by nebylo trochu méně sensitivnosti škodilo, a když měla již býti tak sensitivní, mělo se více zápalu do věšteckých okamžiků jejích vložit.

Druhá přednost Fričova jest tentokráte přirozená mluva. Spisovatel nevyhnul se ještě však všude chybám mluvním. Vytýkám mimo často vadnou interpunkci na příklad slovo „předhůzka“ místo *výčitka*, užívání slovo „drama“ co pohlaví ženského místo *středního* atd.

H L A S 29. srpna 1862

Boj mezinárodní a politický v Čechách dojde již žádoucího svého ukončení, neboť vystoupil p. J. E. Sojka v bílé košili a spalmou v ruce, a není pochybnosti, že pomazaných slov jeho uposlechnou vlny vzbouřené. Kráčí cestou rovněž novou jako praktickou. Poněvadž našim krajanům německým vadí v českém táboru svornost, rozšívá p. J. E. Sojka nesvornost v něm, poněvadž jim nesmírně překáží památná slavnost borovská, hází po ní blátem, – zajisté, cesta to velmi praktická, neboť pak musí Němci umlknout, a my máme *vyhráno!*

Věru, že by lehce satirisující pero člověku náhle z ruky vypadlo nad tou nestydatostí a drzostí, která se při první národní slavnosti naší opovažuje mluvit o „skandálu borovském“ a se tázati, „zdaliž ta slavnost velehradská také tak *bídně* se skončí“, – věru, že by ruka místo pera kyje se chopila, kdyby nestál za vši tou mizerií p. J. E. Sojka. Tu rozhostí se opět úsměv kolem úst a pero jede lehce dále, ovšem jen s lehkostí tou, kterou dovolí hrbolovité myšlenky páně Sojkovy.

O slavnosti borovské psaly veškeré české a moravské časopisy s pravým nadšením, jiné listy slovanské otiskovaly řeč Sladkovského v znění úplném, jen p. J. E. Sojkovi se řeč ta pranic nelíbila, jen on spatřuje slavnost borovskou na „skandál“ změněnou, – a proč? Proto, pouze proto, že nenechali v Borové mluvit p. J. E. Sojku k shromážděnému lidu ti, *kterí jej znali*. Ti, kdož přerušili slovo svobodnému občanu p. J. E. Sojkovi, *byli jej dříve již upozornili* na výslovné ouřední napomenutí, aby se mimo program ničeho s tribuny nemluvalo, neměli právo k jakémukoli „trestu po řeči *skončené*“, byla-li pak vůbec trestuhodna, znali leckteré antecedencie a přerušili slovo, že se obávali skandálu slavnost hyzdícího. Obava ta nebude ani tím vyvrácena, vyjde-li řeč p. J. E. Sojky

nyní tiskem, neboť korektury jsou ještě v tiskové mašině samé možny. P. J. E. Sojka musí již pánům těm odpustiti, neboť nevěděli tenkrát ještě o jeho novém ouřadu co „posla míru“ ve směru výše naznačeném, nevěděli, když na tribunu vystupoval, že již o hodinu později ve směru tom pracovati bude, jakož skutečně pak po hostincích borovských Moravany proti Čechům popouzel, rozkládaje jim, jak prý „jsou od Čechů vždy nazad postrkováni“.

P. J. E. Sojka počal právě vydávati časopis Posel míru, jehož hlavní účel jest nejspíše zvelebení jmena páně Sojkova, neboť ve dvou vyšlých číslech čteme mimo titul jmeno to – jen *dvacetkrát* vytištěné, což je skutečně skromnost veliká. A mezi články, kteréž p. Sojka sám sobě věnoval, jest tedy také „Slavnost Havlíčkova v Borové“. Pod článkem tím jest podepsán jakýs „Sokol“. Sázím krk svůj, že vyplynul krásný článek z obratného pera samého pana redaktora, neboť za prvé nemohl něco podobného skutečný Sokol *nikdy* napsat, leda by byl právě před tím s hrazdy nebo bradel na hlavu spadl, za druhé nebude snad p. Sojka sám ještě jednou tvrdit, že by jej kdo jiný v Čechách tak vysoko stavěl a tak nadšeně velebil, jak se děje v článku tom, a za třetí jest v článku tom tatáž špatná čeština a týž pitomý sloh jako v článku o dvě stránky předcházejícím, při němž pan redaktor původ nezalhává. Článek předcházející jest nadepsán „Kusy žertovné z tobolky českého redaktora“ a p. Sojka vypravuje v něm o svých redaktorských a mučednických cestách za slavné doby Jasoně. P. Sojka dokazuje v článku tom, že ví mnoho, rozluštil i posud nám všem nerozluštitelnou otázku, jak se kdys policie o tom dovídala, co se v hostinci Moskvě mluví; kdyby sobě ale přece na všechny „žertovné“ kousky ze svých redaktorských cest vzpomenouti nemohl, – po Čechách se s ním sešlo mnoho lidí a sejítí se s p. Sojkou jest příliš skvělý okamžik v lidském životu, než aby sobě člověk alespoň některé podrobnosti nepamatoval.

„Slavnost Havlíčkova“ jest, jak praveno, psána jazykem a slohem co možná nejmizernějším. O podobných nesmyslných maličkostech, jako na příklad, že v Borové „stála hlava vedle

hlavy“, ani nemluví, p. Sojka mohl by říci, že *stály* ty hlavy na krku, nebo že je to jakés „pars pro toto“, co máme ale říci o spisovateli opovažujícím se redaktorovati, který napíše doslovně: „*Než dorazivše do Kolína vyjasnilo se nebe*“!!! Rozkošný to pendant k známému „Z okna se dívaje prší.“

P. Sojka jest tedy po obtížné a „s obětí velkou spojené“ cestě (stála as desítku) na náměstí borovském, kde navzdor lijáku „stála hlava vedle hlavy a *národ* nehýbal se z místa“. Proti slovu „národ“ nebylo by námitky, kdyby v článku nebyla slova *národ*, *lid*, *lidstvo* co nejkonfusněji promíchána. Když byl slavnostní výbor „odevzdal tribunu národu (o kterémž odevzdání ostatně ani nejpodrobnější časopisecké zprávy ničeho nevědí), vystoupí na tribunu *známý po vlasti spisovatel* Jan Erazim Sojka bez deštníku“ a jme se řečniti. Avšak proti spisovateli J. E. Sojkovi bez deštníku vyřítí se hejno litých vrahů, na příklad doktor Eduard Grégr, a nenechají jej domluviti. Spisovatel bez deštníku „hodí hlavou, přeměří zrakem svým shromáždění ještě jednou, pokloní se lidu shromážděnému, pokryje hlavu svou a odstoupí“. Jak mocným slohem jest velký ten okamžik nakreslen, jak by se musil p. J. E. Sojka velebně vyjímati na ilustraci scény té, zvláště byl-li již v bílé košili a s palmou. Hanebný to čin, avšak jím „uražen jest nikoliv řečník p. Sojka, anobrž uražen jest *národ český*“. A přece se *národ* neujal, ač vypravuje krásná věta: „*Lid* se dere k tribuně, aby chránil řečníka, než nemůže se davem *lidstva* prodrati.“ To je přece vidět ošemetnost nástrahy nepřátel páně Sojkových, když se *lid* nemohl ani *samým sebou* prodrati!

Ještě více je podobně krásných míst, takřka plasticky líčících: „P. Sojka, prodrav se davem *lidstva*, postavil se na náměstí u jednoho domu, zapálil sobě cigáro a kouřil, tiše hledě na rozcházející se *lid*. Tvář jeho byla bledá; neděl slova, stiskl mi ruku, a ukázav prstem na jeden dům, pravil ke mně: ‚Zde za hodinu se shledáme.‘ Odešel a bral se branou z Borové.“ – „Odbila hodina, nikdo nepřichází. Ohlížel jsem se po náměstí, vyšel jsem za bránu ven, an p. Sojka mi kráčí v ústrety. ‚Mám žízeň a hlad,‘ pravil, ‚neboť jsem od rána po té vazolomné

jízdě nic nejed!“ „A po tom skandálu?“ táži se, než nedostal jsem odpověď.“ – Po obědě byl p. J. E. Sojka již hovornější: „Chladně jsem odstoupil, avšak když jsem se procházel davy lidstva, tuť každý se mně vyhýbal, každý na mne hleděl podivným zrakoma a prstem na mne ukazovali. *Ubozí, neznali jméno mé!*“ – Však je poznají, bude-li p. J. E. Sojka bez deštníku cestovati zase po vlasti co posel míru, jako cestoval kdys co Jasoň!

Dále se ještě dovídáme zajímavé zprávy, že p. J. E. Sojka dal každému, kdož se k němu přihlašovali, hubičku a že se melancholicky „nezúčastnil nižádné zábavy více“. – –

Po dlouhém odpočinku byl by p. Sojka tedy svedl zase nějaký skandál! Jsme o něm přesvědčeni, že jich přijde nyní více. Ostatně je již i oznamuje. Čtemeť mezi literárními zprávami Posla míru následující: „Všeobecná politická historie od Jana Erazima Sojky. Sešit první: *Starý věk*. – I tato literární a důležitá práce zavírá do sebe *hromadu skandálů* autiskování spisovatele, jakýchž stávatimůže jen u nás Čechů.“ *Starý věk* dočká se tedy nového osvětlení!

H L A S 31. srpna 1862

Mor zapadl v řady naše a vybírá oběť po oběti. Měsíce posledního desíletí jsou znamenány černými kříži, učící se literární historii české bude mítí úmrtní data vjedno nahromaděna. Stalo se u nás již smutným zvykem, že doprovázejíce jednoho milého zemřelého ku hřbitovu, tážeme se teskně druh druhá: „Kdo as nyní!“ Když jsme doprovázeli mrtvolu statného starce Krolmusa na Vyšehrad, nepomyslel sobě zajisté nikdo, že zakrátko půjdeme ke Košířům za pohřebním vozem soudruha jeho v zpytování archeologickém, co do vědy hlubšího a důkladnějšího, co do věku mnohem mladšího, co do fysických sil do nedávna ještě statečnějšího. Ferdinand B. Mikovec zemřel po chorobě těžké, nanejvýš bolestné a tak dlouho v nejhorším již trvající, že jsme jej již dávno za ztraceného měli, když ještě velká jeho životní síla se zvoucí smrtí zápasila. Dovedeme ztrátu svou ocenit, byť i zlomyslnost lidí onoho druhu, který i úmrtního lože používá, aby ukázal, že je mrzké sliny schopen, tvrdila, že zemřelého „do Pantheonu českého nepřijmeme“. Co hlavnějšího ze spisů Mikovcových, psáno česky, jakž nejinak možno u syna matky české.

Mikovec byl i mimo kruhy literární a umělecké osobností po Praze velmi známou. Již jeho silná postava, výškou i hřmotností svou nápadná, jeho světlý vlas, za dřívější doby obyčejně velmi dlouhý, obličej plný a jasný poutaly pozornost. Zevnějšek jeho byl vždy přísně elegantní, co zvláštnost podotýkáme jen v ohledu tom, že v zimě v letě měl krk nepokrytý. Po jedno leto byl pro svůj „chapeau clarence“ typem módě holdujících Pražanů a jeho vždy těsně přilehající, věčně nové glazované rukavičky staly se až pořekadlem. On nebyl pedantickým učencem a uměl s hlubokými studiemi svými spojovati všechny příjemnosti života. Schmidt-Weissenfels, německý publicista, a Ida Düringsfeldová zvolili jej

právě pro zmíněnou vlastnost za předmět literárních prací, prvnější k jakési posměšné literární „studii“ (Magazin für die Literatur des Auslands), druhá ve smyslu pochvalném k novele (feuilleton časopisu Leipziger Zeitung). Mezi spisovateli zahraničními, hlavně německými, měl Mikovec vůbec známé jméno. Přicházejíce do Prahy, navštěvovali jej opatření četnými doporučeními a Mikovec jim byl v bohatém na památnosti městě našem průvodčím nejen vždy ochotným, ale i nejdůkladnějším. Znalť historii Prahy zevrub, byl živou kronikou její. –

Pro cestující archeology, dějepisce, malíře byl Mikovec pravým dýmantem, avšak i umělci divadelní, hostinsky vystupující i engagement hledající herci hleděli sobě získati přízně jeho. Mikovec byl po léta u pražského divadla německého takřka velmocí; ředitelé dali na jeho slovo, na obecnstvo působil obratnou kritikou v německých časopisech, na herce osobním svým zacházením s nimi.

Pohyboval, bavil se a žil vůbec nejraději mezi herci a jinými umělci; že pak kruhy tyto byly po dobu poslední cizinské a nejvíce německé, vytýkáno Mikovcovi dosti často a dosti trpce, že náchylnější byl národnosti německé. O tom nebudeme nad otevřeným hrobem dopodrobna posuzovat, to alespoň jest však ve prospěch památky jeho jisto, že co pravý representant české žurnalistiky osobní váhou svou na cizince působil dobře. Ještě loňského roku přinesly rozšířené Lipské ilustrované podobiznu a krátký životopis redaktora Lumíra.

Na divadlo české měl Mikovec i mimo dramatické plody své za let dřívějších rovněž vliv značný, za let posledních zanedbával vliv svůj upevňovati právě tak, jak zanedbával vliv na divadlo německé. Parter a parket Zemského divadla, k jehožto stereotypům od každého navštěvovatele znaným náležel, viděl jej později jen za příležitostí zvláštních. Z dob dřívějších jsou známy srážky, jaké míval s dramaturgem Tylem, s režisérem Chaurem a jinými.

Hlavně jsme v Mikovci však ztratili prvního archeologa svého, výtečného monografistu. Historie byla od mládí miláčkem jeho.

Mikovec narodil se 24. prosince r. 1826 v Sloupu (Pirkstein) v kraji Litoměřickém. Nejdříve studoval na gymnasiu českolipském, kde již ředitelem P. Antonínem Krombholzem vzbuzována byla v něm láska k studiím historickým. Teprve 16 let starý byl již na filosofické fakultě pražské. Z jeho tehdejších spolužáků jmenujeme Frant. B. Květa. Na universitě prodlel do sklonku školního roku 1844.

V Praze počal brzy žurnalisticky působiti a první plody jeho uveřejňoval Glasrův Ost und West, sloužící namnoze českým zájmům. Jeho studie staly se speciálnější. Nato počal také již psáti do Květů. První jeho samostatné dílo byla monografie Tycho de Brahe, vyšlá r. 1847.

R. 1848 přilnul k národní věci naší se vší horoucností mladistvé duše. Sdílel se takměř všem poradám a deputacím veřejným. Přistoupiv ku sboru Svornosti stal se pro mohutnou postavu svou praporečníkem sboru toho, od vzdělavců i lidu obecného nad jiné ctěného. Nosil kroj malebný a mladistvý zjev jeho poutal pozornost. Zvláště jeho dlouhé, na ramena splývající rusé vlasy byly nápadnými. Vlasy ty měly později dosti památný osud. Když za nastalé reakce, po „objeveném“ či vlastně „vynalezeném“ spiknutí, vojenská hrůzovláda opět všechn živější zjev potlačovala, když národní obrana, ostatní sbory „neprivilegované“, vůbec všechny spolky zrušeny byly, národní kroje mizely, šnůry s kabátů strhány byly a vousy se holily, – tu ovšem musily i dlouhé vlasy Mikovcovy na přepečlivých místech zdáti se nebezpečnými. I přišel jednoho dne stran vlasů těch k policejnímu ředitelství zvláštní přípis od velitelství vojenského, přípis pospěšný, v němž se nařizovalo dělovým slohem, aby byly Mikovcovi vlasy – ostříhány. Samé policii tehdejší zdál se přípis ten býti trochu příliš sibiřským, a dorozuměn proto provinilec cestou soukromou a zdvořilou, že v Rakousku nesmí býti dlouhých vlasů více!!

Z roku 1848 známo též o Mikovcovi, že při vzbouření se Srbův odebral se do Banátu. Byl tam důstojníkem Kničninovým.

Za nastalého politického bezvětrí pokračoval Mikovec ve svých dřívějších studiích a působil opět literárně. Od těch dob

napsal dlouhou řadu zdařilých článků historických a archeologických a obohacoval jimi více časopisů, *Musejník*, *Lumíra*, *Bohemii*, *Wiener Zeitung*. V poslednějším pojednával zvláště důkladně o době rudolfinské (*Die Alchymisten aus Böhmen*). Zajímavá, romantická doba ta poskytovala mu práci hojnou a velevítanou. Historického materiálu měl již velmi mnoho shromážděno a urovnáno; chtělť Rudolfův věk zpracovati v dílo velké, korunu literárního svého snažení. Také na obsáhlý historický román z věku toho pomýšlel, pochybujem však, že by v pozůstalosti jeho našlo se z románu něco více než kostra pouhá. Romanopisci němečtí vážili mnoho z Mikovcovy ochoty a značných jeho vědomostí, tak na příklad *Rellstab* (*Drei Jahre von Dreissigen*), *Oettinger* (*Auf dem Hradschin*) a j.

Bychom také některé o sobě vyšlé monografie a historické spisy jeho jmenovali, uvádíme: *Husovy listy* (vyšlé v Lipsku), *Album království Českého* (u Hölzla), *Starožitnosti a památky království Českého* (u Kobra), *Mikuláš Dačický z Heslova*, *Cisterciácký klášter vyšňobrodský*, *Zříceniny Trosky v Čechách*, *Heřman Krištof Ruesswurm*, *Brandýs nad Labem*. *Feuilleton Lumíra* obsahoval celé moře historických drobností.

Důležitým stal se Mikovec pro literaturu českou zaražením Lumíra. Beletristický časopis tento byl skoro po celé desíletí jediným zábavným časopisem českým. Mladší čeští básníci, kteří posud něčím se osvědčili, skládali v Lumír první plody své. Mikovec měl jistou šetrnost k prvotinám takým a vytiskl je mladíkům vždy beze všech změn; na privátní nějaký úšklebek mu ale právě nepřišlo, a mladí spisovatelé sobě někdy stýskali, že je osobně málo přístupným, ano že je redaktorem poněkud aristokratickým. Jeho sebevědomí nedosáhlo ovšem nikde a nikdy onoho směšně blbého stupně, aby se byl mněl a sám vyhlašoval za jednoho z prvních žurnalistů celého světa, jak to činí jistý redaktor německý. Za posledních dvou neb tří let ubývalo Lumíru svěžesti, hlavně tím, že sobě mladší spisovatelé jinde tábory rozbíjeli, a pak, že se svým časem již choroba o Mikovce pokoušela.

Co učinil Mikovec pro české jeviště dramatickými spisy

svými, jest uznání hodné. Jeho Záhuba rodu Přemyslovského a Dimitr Ivanovič udrží se dlouho ještě na českém repertoáru, neboť jsou psány s nevšední znalostí divadla. Pravda ovšem, že k psychologické vyhloubenosti básník právě nepřihlížel, efektů neobyčejných uměl ale užítí mistrně. Dialog jest v dramatech jeho živý, děj postupuje rychle a rozvíjí se zajímavě. Ostatně jsme při častém jich provozování měli dosti příležitosti již za živobytí spisovatelova, abychom úsudek svůj o nich vyslovili, a úsudek ten se ovšem nyní nezmění. V pozůstalosti Mikovcově nalezá se prý dohotovené drama Bitva bělohorská, jehož některé části již před více lety předčítal v soukromé jedné společnosti estetiků. Také o Konradu Wallenrodovi co o dramatu hotovém mluvilo se již v časopisech.

Mikovec by nám byl prospěl ještě v ohledu mnohém, umřelť teprve 36 let stár!

H L A S 24. a 25. září 1862

„VELMI MÁLO SE PÍŠE
A JEŠTĚ MÉNĚ ČTE!“

△

„Velmi málo se píše a ještě méně čte!“ slýcháme často nyní. Těžko rozhodnout, co z obého je příčina a co následek, myslím, že jest obé následkem příčin dalších, z nichž není všeobecná myslí zaujatost pro politiku právě příčinou nejzávadnější, ač se jí nemůže převelký vliv odepříti. Vcelku mám za to, že menší chuť ku čtení působí mnohem záhubněji na literaturu překladatelskou než na literaturu původní. Při posud zvláštních poměrech našich saháme k původním dílům přece, byť bychom i byli méně naloženi k dokonalému a úplnému zažití jich, byť čas i mysl naše byly rozkouskovány. Jen kdyby se našly původní věci skutečně dobré, jsem přesvědčen, že upoutaly by přece pozornost všeobecnou, neboť každá dobrá kniha jest nám značným pokrokem.

V beletrii naší vypadá to jako v Sahaře, jenže s tím rozdílem, že v ní není ani dosti písku, aby alespoň něčím imponovala. Z beletristické Sahary naší by ani du Chaillu nedovedl napsat cestopis zvláště zajímavý. Tu a tam nalezneš nějakou květinku, přistoupíš-li ale blíže, vidíš, že je to květina obyčejná, nějaká hluchá kopřiva nebo kozí brada nanejvýš. Málokde skrovná oasa, z jejíž kypré půdy vyrůstí by mohla palma velkého, pyšného předsevzetí, v jejímž stínu pramenily by se proudy myšlenkové. Třeba přísný ten všeobecný úsudek pronést, aby nám cizí nemohli někdy říci, že to, co my nazýváme „sedmikrásou“, jest u nich pouhým „Gänseblümchen“.

Novele a románu je u nás velmi truchlo, nedostává se sil vypravovatelských. Sledujme jen nějaké čtvrtletí beletristických časopisů svých, prázdnota novelistických plodů jejich a nepůvodnost těchto i co do formy překoná konečně naši trpělivost. A mimo časopisy? Tu přijde právě as jedna nebo

dvě dobré knihy na rok. Krásná naše pleť může se sice utančiti nebo ukoketovati nebo uprocházeti, učísti se ale nemůže, té příležitosti k pikantní samovraždě jí neposkytujem.

Jsme jako chudá rodina a dáváme jim místo šatů nových jen šaty přešívané ze starších. Zevnější přístřih je sice nový, barvy vybledlé svědčí ale o dnech dávno zašlých.

Vydáváme Tyla, Rubeše a jiné nejen z piety, nejen pro jejich literárně historickou důležitost, ale také proto, že nového nic nemáme.

Hbitý Tyl odpočívá již dávno, a mnohé z jeho prací, kvůli tendenci lehkým pérem nakreslené, zašly s dobou. Povídky jeho historické udrží se ovšem ještě dlouho, právě tak jako historická díla Jana z Hvězdy, Klicpery, desetkrát jednou věcí se ale pobaviti jest přece poněkud obtížné.

Pilný a šťastný romanopisec Chocholoušek neustál sice posud v práci, zaneprázdnění žurnalistické vadí mu ale v čase. Karel Sabina píše příliš málo. Ryze původní Božena Němcová, kteráž ostatně mnohem více kvalitativně než kvantitativně působila, odňata nám jest ještě v síle úplné. V její pozůstalosti nalezají se prý ještě některá díla dokončená; ta by byla ovšem novinkou velevítanou, jen kdyby vydavatelstvo litomyšlské postaralo se o to, aby posud nevydané vyšlo před vydaným již, známým a rozšířeným.

Z mladších spisovatelů objevili se posud co talenty větší vlastně jen František Pravda a Karolina Světlá. Prvnější napsal řadu krásných vesnických povídek, psychologická studia konaná mezi lidem českým. Jmenuju-li Pravdova Matěje sprostáka, uvedl jsem zároveň jednu z nejvýtečnějších povídek vesnických, jakými se evropská literatura honosí. V novější době míchá však Pravda v povídky své příliš mnoho kazatelské morálky, líčí a vypravuje méně než moralisuje, čímž se mine nejen s účelem estetickým, ale i s mravní tendencí svou.

Karolina Světlá jest úkaz nade všechnu všednost daleko vznešený. I velenadaná spisovatelka tato sleduje ethické tendence; pouhé rozmluvy o nich nevyplňují ale zbytečně místo. Ve výtvorech jejích nalzáme i pestrý děj i novost povah i vyhloubenost těchto. Vystavuje sobě ideály, neztrácí však při-

tom reálnost pod nohama. Na důkaz klasické objektivnosti uvádím její Některé lístky z rodinné kroniky, vytištěné v Máji. Podobné křišťály tvoří se ale jen znenáhla.

Vítězslav Hálek napsal několik dobrých vesnických povídek. Nato ustál, snad že překročiti chce na půdu městskou, sociálně zajímavější, avšak větších, mnohostrannějších studií vyžadující. Gustav Pfleger podal již více výpravných plodů větších, k lektuře dobře se hodících.

Z jiných spisovatelů mladších pohřešujeme již po delší dobu nerádi některá jmena, jako talentovaných J. Friče, Cidlinského, Donovaného, Štraucha, Křičenského a ještě jiných. V posledních měsících setkáváme se zato častěji s Eduardem Justem, jemuž oprávněnost k spisovatelské činnosti upříti nelze. Jedinou tou vlašťovkou nebudou ale naše nivy právě již oživeny.

Více bychom měli ještě v ohledu tom talentů než bohužel činnosti. –

Po dlouhé době vyskytly se nyní opět dva nové spisy novelistické. Jsou to Gustava Pflegra dvousvazkový román Ztracený život (druhého ročníku Kobrových Slovanských besed svazek sedmý a osmý) a román Arnošt od Karla Smrta. Poslednějšího spisovatele jest to první práce samostatná.

H L A S 26. září 1862

△

„Bylo to“ roku volnosti 1859, kdy nám sebrali svazeček nevinných českých básní, kterýmiž jsme chtěli o jubilejní slavnost pražského konservatoria naznačiti hostům jenom to, že je Praha v Čechách, kdy jsem se marně namáhal o povolení k redakci *českého beletristického týdeníku*, kdy Josef Frič se ohlašoval na policii, že jde do Arény, poněvadž byla Aréna sto kroků za bránou a on obmezen byl na městské zdi, pro kteroužto příčinu také trestán byl důtkou, že šel k pohřbu Rittersbergovu – až do Vršovic, bylo to vůbec roku volného, příjemného, kdy jsme viděli v každém třetím oholenci tajného agenta veřejné nespravedlnosti a kdy jsme hostince a kavárny činili slavným úřadům již tím podezřelými, že jsme v nich pivo pili a v šachy hráli. Krásná to doba i v životě společenském i literárním, ve kterémž posledním jsme se stále ještě tahali s copem starých malých estetiků vzdor tomu, že již rok byl uplynul ode dne toho, kdy jsme, šlapající dláždění pražského Klementina, počítali poslední ubíhající minuty z lhůty, v níž by nám byla censura ještě první ročník Máje sebrati mohla.

Bylo to tedy příjemného roku toho a jednoho dne horkého tenkrátě měsíce září, kdy jsem se volně ubíral Širokou ulicí k bytu přítele Josefa Friče. Scházívali jsme se u něho s Barákem, Hálkem a Rudolfem Mayerem vždy po obědě ku černé kávě a odtud řídili jsme pak společné své procházky. Ouzký svazek vřelého a upřímného přátelství pojil nás literáty „nejmladší“, tvořící právě „novou školu“. Frič byl tenkrátě již po druhé ženat, nám ostatním studentům a polostudentům musilo domácí jeho pohodlí, střežené přívětivou žínkou,* vábnější býti než vlastní obmezená domácnost. Brzy byl Frič v po-

* Chvalně známá básnířka *Anna Sázavská*.

věsti, že jest středem literárního našeho kruhu, a čilejší, tak mnohým nemilý ruch v písemnictví přičítán jest hlavně jemu. My každý o sobě ovšem pracovali proto, že jsme k ukojení vnitřního pudu vůbec pracovati museli, nemůže se ale upříti, že přátelské styky vzbuzovaly i snahy i myšlenky nové a že k tomu přispíval náš Frič hlavně pohyblivým svým duchem, vždy lehkým, někdy ale i sarkastickým humorem a rozsáhlými literárními vědomostmi. Měli jsme jej všichni upřímně rádi, neboť byl upřímným k poctivým, uznával talent soudruha a snesl sám přátelskou kritiku. Krásné doby! A kdyby nás všechny nedělily nyní zeměpisné míle, rozdílná zaměstnání a – rozdílné úspěchy, nebylo by snad okamžité stagnace v beletrii.

Vešel jsem netuše ničeho do dvoru rozsáhlého Likaveckého domu. V druhém oddílu dvoru spatřím bratra Fričova spolu s Barákem.

„Pojď sem! – Nechoď nahoru teď, bylo by ti snad nemilo setkat se s prohledávající policií a ta přijde as za čtvrt hodinky; dům jest agenty již obklopen.“

„Na okamžik se tam přece podívám; což mohou udělat, i když se setkáme.“ –

„Víte už?“ tázala se otvírající tchyně.

„Slyšel jsem, a proč?“

„Prosím vás, kdopak to ví!“

Vešel jsem do vlastního příbytku Josefova. Vše tak přívětivo, tak klidno jako jindy. U jednoho okna seděla choť Fričova, zaměstnána lehkou prací ženskou, u druhého četl přítel z knihy na psacím stolku ležící.

„Poznal jsem tě již dle hlasu! – Neřekli ti ničeho?“

„I řekli, a nebudu ti také překážet. Nevíš příčin?“

„Hm, nač potřebují příčin? Snad nemohou ještě slavnost konservatoria odpustit!“

„Že jsi se ale dozvěděl tak časně o návštěvě!“

„Ptali se taktuplně již dopoledne v kavárně, kdy bývám odpůldne doma. Ze zdvořilosti musím je tedy očekávat, a čekám klidně, neboť nemám čeho skrývat. Přijďte pak, až uslyšíte, že odešli, vypravím vám, co chtěli!“

Ubírám se dlouhou chodbou zamýšlen pryč. Což nepřestane titěrné to, bezdůvodné utiskování a pronásledování!? Že je to přece samotny neomrzí, žeť nemají sami dosti zdravé reflexe, aby nahlídli, jak směšné, jak zbytečné jest všechno jejich počínání! Nevědí nebožáci, že každá reakce končí, nechť již dříve či později, že v dějepisu každá kapitola mohla by se nadepsati: Oplata.

„Prosím, kolik jest to hodin?“ vyruší náhle mužský hlas mne po schodech sestupujícího. Předě mnou stojí muž v cestě, muž prostředních let; nepochybuju ani na okamžik, že to policejní agent.

„Půl třetí, ano půl třetí!“

Muž mně stojí ještě stále v cestě, nehýbaje se ani vpravo, ani vlevo, jako by se mnou další hovor rozvésti chtěl. Co svobodomyšlný člověk nahlížím, že má právo zůstat stát, kdo chce, a neodstraňuju jej tedy; k vlastní volnosti mám ale také tolik úcty, že se rovněž nehýbám ani vpravo, ani vlevo. Abych ale nestál zcela bezúčelně, vyndám ještě jednou hodinky, zároveň klíček, a natahuju pohodlně. Čím více se můj protějšší mračí, tím sladčeji se naň usmívám. Pošinu ručičku ještě o tolik minut, o kolik se hodinky denně a pravidelně meškají; ta operace trvá pánovi ale trochu dlouho a ustoupí bručivě.

„Chcete k panu doktorovi nejspíše! Není snad ještě v kanceláři, najdete tam ale jistě některého z jeho právníků.“

Místo odpovědi zabručí zase.

Vyjdu z domu a kráčím pomalu ulicí k Svatováclavskému náměstí. As po padesáti krocích zastavím se u výstavy fotografií, jako bych se jim obdivovati chtěl. Pohlednu stranou a spatřím, že mne bručivý pán následuje. „Nu, ta procházka nemá mu býti příliš příjemna!“ pomyslím sobě, chodím sem a tam, z chodníku na chodník, zastavím se v každé ulici dvacetkrát, každý krám má pro mne něco zajímavého. Konečně vejdu do jednoho krámu a koupím růžový listovní papír a nápadně žlutý kuvert. Od toho okamžiku ztratil jsem svůj živý stín, snad že mne odevzdal nějakému soudruhovi svému v ochranu další. Ptal-li se ale v krámě po koupi mé, byla to as honba v „černé komoře“ po dopisech v žluté obálce!

Prohlídka trvala dlouho, velmi dlouho. Teprve když jsem k večeru po druhé s poptávkou přišel, řečeno mně, že jest již ukončena, policejní ouřadníci že se sice již odebrali, ale – zároveň s Josefem Fričem. Pospíchám nahoru. Uděšená přítelova choť stvrdila zprávu. – „Čekám ho každý okamžik zpět, neboť ho žádali velmi zdvořile, aby jel jen kvůli nějaké maličkosti s nimi na ředitelství.“

„Vzali nějaké papíry s sebou?“

„Sebrali trochu lhostejných, ty jim ale nemohou dát příčiny k žalobě; viděla jsem sama, jak jeden proti druhému krčili ramenama, že zde skutečně ničeho není. Jen kdyby již přišel!“

Nebohá čekala nadarmo. Zakrátko sdělil jeden z bratrů zprávu, že dnes již alespoň nepříjde. Nepřišel ani druhého dne, ani třetího. Dne třetího ubíhal s ním a se strážemi jeho již vlak na východ; v sedmihradském Déesi měl za to pykat, že byl spisovatelem – českým.

Dalšího vyšetřování, dalších prohlídek nebylo, ač pověsti zvláště po venkově roztroušené vypravovaly věci prapodivné.

„Spravedlnosti“ bylo již Déesem zadost učiněno.

V mrtvém sedmihradském místě strávil Josef Frič asi rok. Pak dostal milostivé povolení, že se smí vystěhovat na věky – z vlasti.

Žije na Sekvaně, v ohlušující Paříži, a čas od času zavítá k nám některý z pěkných plodů čilého jeho ducha co pozdrav bratra z dálné ciziny k nade vše milované vlasti toužícího.

△

Arnošt od Karla Smrta jest práce veskrz začátečnická. Obírá-li se dnešní feuilleton náš přece poněkud obšírněji s prací tou, nazvanou „románem“, děje se jen proto, že vady v ní se jevící jsou u větší či menší míře vadami mnoha mladších vypravovatelů.

Invence je obyčejně chuda, děj se vyvinuje šablonovitě, spisovatel neklade sobě vyšší úlohy, než aby vůbec vypravoval. Ideálních tendencí nenalezneš v pracích podobných, rovněž nesestupují nikde na dno sociálních otázek, povídají jen o faktech, že jsou, neukazujíce při zlém, proč takým jest, aniž jak by se na dobré změnit mohlo. Ba ani do prostých svých figur nevstupují hluboko, jako by neměli síly poetické k vyličení duševního jemného pelu, ostrovtipu k poznání, že pel ten vůbec všude jest, ano všude! Pel se nedovedným dotknutím setře, zbude právě jenholé faktum. A takž se stává, že beletrie podobná nebudí ani živějšího smyslu pro záhady společenské, ani uvědomění národního, ani smyslu pro duševní zvláštnosti těch, s kterými třeba každodenně zacházíme.

Nežádáme hned Eugen Sueů a Victor Hugů, musiliť bychom zároveň žádati Saint-Simonů a Proudhonů, – poesie ale žádáme! Poesie je mimo jasný zrak historika kulturního zapotřebí k historickému románu, poesie je zapotřebí k vesnické i městské povídce. Kdybychom chtěli nebo musili i bez poesie se obejít, pak bychom vyžadovali co nejkrajnější ultimatum již jen věrné fotografie skutečnosti, aby alespoň pravdivostí svou přivedly snad mnohého vlastníma očima méně pozorujícího k přemýšlení. Žel, že i věrných těch fotografií se nám nedostává. U Arnošta hledáme věrnosti marně, kde by býti měla, a nalezneme ji povrchní, kde je skutečně zbytečna, nepřipojí-li se prohloubenost.

Smrt by se mohl snad vyvinout ještě co dobrý vypravovatel druhu Schmidova, Hofmannova nebo Nieritzova; základní myšlenka, vedoucí hrdinu knihy jeho, odpovídá alespoň ještě nejspíše oblíbeným tematům spisovatelů těch. I takových tvůrců jest literatuře naší zapotřebí, což dokazují četné překlady české z němčiny. K tomu cíli musil by ale Smrt pečovati o kulatější, příjemnější sloh, a především vzdáti se myšlenky, že se stane *romanopiscem*, a nechtíti vypravováním intrik působiti *hlavně*.

Seznáváme-li na básních Smrtových, posud tu a tam po různých časopisech uveřejňovaných, dosti hladkou formu, jest jeho prozaický sloh tím neupravenější. Neupravenost zasahuje až do prvních základů české mluvnice, často uráží nějaká primitivní chyba taková, která by při opětném přečtení lehce se byla odstraniti mohla.

Děj jest, jak již všeobecně praveno, málo nový. Malíři Arnoštovi ztratil se otec, když byl onenno ještě velmi mlád. Ztratil se někde na Litvě, a bol matčin, jakož i touha vlastní vzbudí v synu předsevzetí, že vytkne sobě za životní úlohu nalézti otce buď živého, buď kosti jeho. Chudobné prostředky jeho ovšem šinou cíl ten do daleka. Prozatím je Arnoštovi vůdčí hvězdou mlynářovic Lidunka, děvče to povahy trpné, kteráž by se byla poeticky dojemněji vylíčiti mohla.

Na cestě z prázdnin do Prahy zavítá Arnošt, matkou sprovázen, k jedné učitelské rodině mající dvě dcery, z nichž živější, Cilinka, se ihned zamiluje do Arnošta. Povaha Cilinčina, ač nestálá, jest originálnější než všechny ostatní povahy, a již kvůli ní bychom skoro věřili, že by Smrt byl v krátké novelce šťastnější. Kdyby nebylo nahodilého, k zastávce nutícího deště, nebylo by lásky Cilinčiny, nebylo by velkých nehod pro Arnošta. Déšť hraje v povídce Smrtově vůbec velkou úlohu, když neví již, jak by lidi pod jednu střechu svedl, svede je deštěm; právě tak jako dramatický spisovatel, když neví, jak by osoby z jeviště svedl, nechá některého rytíře zkoumavě ruku rozestříti a deklamovat: „Královský pane, mně se zdá, že prší, – pojďme!“ – Dříve milovala Cilinka ouředníka Pařízka, teď Arnošta, pak zase Pařízka, a tímto

svedena a opuštěna vezme sobě pak jednoho přihlouplého, ale velmi dobrosrdečného učitelského pomocníka, který ji vzdor vší nevěrnosti její od počátku věrně miloval! Pařízek je vlastně intrikant, člověk zcela špatný, jakož v Arnoštu vůbec nalezáme jen lidi veskrz dobrého nebo veskrz špatného svědomí. Aby se Pařízek (dopálen nadto jakousi velmi ne-
japnou urážkou) na Arnoštovi pomstil, uchází se u rodičů Liduščiných o tuto. Rozbroj v rodině, Arnoštova přesvědčenost, že je Liduška nevěrna, jeho předsevzetí, že se uvrhne v ohlušující vír života. V tom mu napomáhají zloděj Kohout a veřejná nevěstka Fanny, nástrojové to Pařízkovi. Nejsme ouzkostliví moralisté, myslíme ale, že by se o veřejných nevěstkách a jejich místnostech mělo mluvit i v povídce jen k dolíčení skutečně smutných poměrů, se socialistickou tendencí. Nejapna jsou osidla, velmi naivně upravena, a přece do nich Arnošt padne. Když jej viní pak i z krádeže, vyruší se přec zase z nedbalosti, stane se pilným malířem, obdrží obligátní „hraběcí“ protekci a cestuje pak, celým světem, lidmi i deštěm podporován, na Litvu, kde také nešťastného otce svého najde. Otec byl se stal nevolníkem, byl pozbyl rozumu. Dobrosrdeční kozáci se ho ujali, znenáhla se mu vracel rozum. Jedna vesnická dívka, v kyrilice obeznaná, učí se kvůli němu latince!!! atd. atd. Velmi bohati vracejí se otec a syn domů, neboť známo, že ctnost se musí penězi zaplatit, Arnošt ovšem Lidunku dostane a „román“ končí rodinnou scénou plnou spokojenosti.

Toť je obsah as půl čtvrtá sta stránek!

H L A S 11. října 1863

Vracím se zatímně zpět na pole české lyriky a беру k ruce básně *Jiljího Vratislava Jahn*a. Činím to tím raději, že jsou básně jeho skutečně úkazem potěšnějším, a nalezáme-li v nich nové doklady k Jahnovu již uznanému talentu, že talent ten náleží ještě k právě rozkvetajícím, a že tedy opravňuje k nadějím do budoucnosti. Básně přede mnou ležící vycházely porůznu v časopisech již od roku 1860 (tenkrát v *Obrazech života*) a měly již tehdy nadpis nyní i sbírce vtisknutý *Růženec*.

Za záplavy politických událostí posledních dvou let bylo příliš mnoho dojmů zevnitřních, než aby byl vnitřní život na výdatnější lyriku vyspěti mohl; zbyla jen lyrika tak zvaná časová, a v ní byl Jahn nejčinnější.

Již výraz „lyrika časová“ je velmi neurčitý a málo odůvodněný; ještě neodůvodněnější jsou věčné boje proti ní a docela pak opovrhování jí. Cokoli zachvěje vznešeného básníkovou duší, cokoli ho roztouží k písni čisté, má již samo v sobě oprávnění k básnickým obdobám, vždyť ta píseň časová zachvěje tím, kdo ji slyší, právě tak mocně jako píseň kteréhokoliv jiného druhu, jako samým tím, kdo ji složil. Píseň „časová“ běže se obyčejně v témž smyslu jako báseň „politická“ a tu nastává oprávněná otázka, není-li věčně kýžená svoboda, rovnost, humánnost, vlast pojmem alespoň právě tak vznešeným a poetickým jako věčně se vracející jaro, věčně se vracející láska? Ovšem – *poeticky* se musí pojmut i podat vše, sic mizí oprávněnost, a takž jsou písně o centralistech, o Frankfurtu atd. právě tak málo oprávněny (totiž v poesii) jako jarní píseň o květu co prvku budoucích sušených hrušek nebo o lásce k dědičce čtyřiceti pěti tisíců. Zde nastává pak leda humor a satira.

K otroctví účelů naproti všeobecnosti vždy jen stranických nesnížil se Jahn v Růženci svém, udržel se na výši ideální, ve vzduchu čisté poesie, a jeho poesie „časová“ je tedy oprávněna. Naproti němu nemá zde ani platu rovněž lehkovážně u nás užívaná výčitka „příležitostnosti“. Výčitka ta by se mu byla ovšem mohla učiniti jinde, při rozpravě o jeho přečetných slavnostních proslovech, po celých Čechách slyšaných. Bylo jich v krátké době tak mnoho, že jsme se v nich setkávali často s opakováním myšlenek.

Výčitka „mnohosti a opakování“ tíží také Růženec. Zůstanu-li při pojmech nejvšeobecnějších stát, musím se opakovat, a Jahn se opakuje i v apostrofách ku písním svým. Krásný vstup Proslovu:

*Tak posílám vás do světa,
mé písně, moje střely,
abyste hlukem svůdných lží
jen k věčné pravdě spěly –*

opakuje se co do obsahu svého na více místech. Chtěl-li Jahn větší cyklus napsat, měl sobě i rozmanitější formu i reálnější půdu zvolit. O lásce může básník *všeobecně* dle individuálnosti své několik sice písní složit, k většímu cyklu má již obdob ze života vzatých, má již speciálnosti potřebí, a takž i o jiném.

Jahnova chyba je tatáž, jaká mnohých jiných básníků mladších, totiž nedostatek přísné autokritiky. Při poměrném množství básní zvrátila se leckde všeobecnost na mlhovitost.

*Nás vede temnem mrákovým
vzlet bujný a duch smělý –*

praví proslov Růžence. A co praví tamže Jahn o nás všech:

*Jak pionéři pralesem
se pracně prodíráme
a nové cesty potomkům
šťastnějším otvíráme –*

platí hlavně o básních jeho. Pravý prales tu všeobecných, velkých myšlének, ale neschůdný pro mnohého, neboť jsou v něm cesty matné, neupravené.

Vázanost na formu čtyřslokovou zvýšila nesnáze a snížila úspěch. Ne každý obraz, ne každá myšlenka může se rozvést na šestnáct řádek bez újmy dojmu. V některých básních vyčerpal Jahn myšlenku a obrazné podání již ve sloce třetí, sloka čtvrtá je pak jenom přílepkiem, a celá básnička činí dojem pouhého náběhu. Zde onde proklouzlo některé číslo zcela nezdařené i co do obraznosti, tak na příklad báseň na str. 45 („novým žalem těší příšerně ji sova“ – „soumraku jen *plémě lapá vzdechy vdovy*“). Ač má Jahn formu dobře v moci své, nepřihlížel přece všude dosti pilně, – „co vítěz hrdý *zaujma zas*“ nechce na příklad nijak do pravé formy.

Kdyby byl Jahn z pralesu vybral jen kmeny nejzdravější, byl by sobě mnohem více posloužil i nám. Forma jeho jest, jak praveno, dobrá, obrazy uchvacující a velešťastné, myšlenky vznešené, krásné. Kdo by Jahna ani osobně neznal, musí již z poetické vroucnosti jeho souditi, že povaha jeho je mužně přesná, že je přesvědčen o tom, co píše, že „Atlantis krásná, pravdy říš“ není mu pouhou bájkou, že se v něm nenajde pro ni

zas nový Jidáš zrádný.

A kdyby byl přísněji vybíral, ztratila by vedlejšího významu slova jeho, jež pronáší k písním svým:

*a až splníte úkol svůj,
nechť svět vás zapomene.*

Celek trpí slabostí částí jednotlivých a vydavatel sbírky básnické nemůže od čtenáře, který třeba sbírku tu milerád v knihovně své umístí, požadovat, aby slabší stránky zalepil a jen písně čítal, jejichž cena potrvá.

A takové písně nezapomenutelné zapěl Jahn. Uvádím z řady celé jen číslo jediné (stránka Růžence 42):

*Bloudím v pustém skalí,
z něhož rozvaliny
do moře roznáší
dávné slávy stíny.*

*Hledám zde ten národ,
jehož hněv a hoře,
žal a síly byly
velké jako moře.*

*Do mých žalů šumy
dalné však jen brojí :
„Moře také trpí,
a přec nepostojí.*

*Moře též v svém lůně
smrt a zhoubu skrývá,
přece však vždy stejný
vítězný zpěv zpívá!“*

H L A S 31. října 1862